

**ВОЕННА АКАДЕМИЯ „ГЕОРГИ СТОЙКОВ РАКОВСКИ”
ФАКУЛТЕТ „НАЦИОНАЛНА СИГУРНОСТ И ОТБРАНА”
КАТЕДРА „ОПЕРАТИВНО ИЗКУСТВО”**

майор инж. ЖИВКО ДОБРЕВ ЖЕЛЕВ

**УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ УЧАСТИЕТО НА ВЪОРЪЖЕНИТЕ СИЛИ НА
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ В ИНФОРМАЦИОННИ ОПЕРАЦИИ В
МНОГОНАЦИОНАЛНА СРЕДА**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд

за присъждане на образователната и научна степен „доктор”

Научна специалност „Организация и управление на въоръжените сили”

Шифър 05.12.01

Научен ръководител

полк. доц. д-р Петър Костадинов Райков

СОФИЯ • 2014

Дисертационния труд се състои от 207 листа

Основен текст – 162 листа

Брой на приложенията – 12

Брой на литературните източници – 83

Брой на публикациите по дисертацията – 3

Защитата на дисертационния труд ще се състои на 02.09.2014 г. от 14:30 ч. в зала А2 на Военна академия „Г.С.Раковски“.

Материалите по защитата са на разположение на интересуващите се в стая № 303 на Военна академия „Г. С. Раковски“ – София, тел. 02/92 26576.

**ВОЕННА АКАДЕМИЯ „ГЕОРГИ СТОЙКОВ РАКОВСКИ”
ФАКУЛТЕТ „НАЦИОНАЛНА СИГУРНОСТ И ОТБРАНА”
КАТЕДРА „ОПЕРАТИВНО ИЗКУСТВО”**

майор инж. ЖИВКО ДОБРЕВ ЖЕЛЕВ

**УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ УЧАСТИЕТО НА ВЪОРЪЖЕНИТЕ СИЛИ НА
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ В ИНФОРМАЦИОННИ ОПЕРАЦИИ В
МНОГОНАЦИОНАЛНА СРЕДА**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд

за присъждане на образователната и научна степен „доктор”

Научна специалност „Организация и управление на въоръжените сили”

Шифър 05.12.01

Научен ръководител

полк. доц. д-р Петър Костадинов Райков

СОФИЯ • 2014

Дисертационният труд е обсъден на катедрен съвет на 10.06.2014 г. и е насочен за защита пред Научно жури от катедра „Оперативно изкуство” при факултет „Национална сигурност и отбрана” на Военна академия „Г. С. Раковски” – София, по научната специалност „Организация и управление на въоръжените сили”.

Докторантът работи в катедра „Оперативно изкуство” при факултет „Национална сигурност и отбрана” на Военна академия „Г. С. Раковски”.

Основните изследвания по дисертационния труд са проведени във Военна академия „Г. С. Раковски”.

Автор: майор инж. Живко Добрев Желев

Тема: „Усъвършенстване участието на въоръжените сили на Република България в информационни операции в многонационална среда”.

Тираж 3

Излиза от печат на 2014 г.

Издателски комплекс на Военна академия „Г. С. Раковски”

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Членството на Република България в НАТО постави нови предизвикателства пред въоръжените ни сили. Участието на формирования от Българската армия в многонационални операции постави на дневен ред необходимостта от интегриране на националните ни способности в целия спектър от способности на съюза, включително и участието в информационни операции в многонационална среда.

Актуалност

Актуалността на темата е породена от настъпилите изменения в средата за сигурност както и добилата популярност концепция за информационна война, елемент от която са информационните операции в многонационална среда. Тази концепция се основава на твърдението, че информацията и информационните технологии са стратегически ресурс, от жизненоважно значение за националната сигурност и за военните действия.

Военният конфликт или войната представлява насилствено стълкновение на военни сили, което се характеризира с изключително насилие, сътресения в обществото и приспособяване към него, както и с висока смъртност. Съществуват известни спорове около характеристиките ѝ, но най-общо съществува съгласие, че има най-малко две противостоящи организирани групи, като двете страни използват насилие една срещу друга. Целите ѝ се различават, но основно се подразделят на: офанзивни, асимилативни и дефанзивни.

Според историци войната търпи развитие в няколко епохи: праисторическа, антична, средновековна, ранно-модерна, индустриална и модерна. По своята структура тя се подразделя на отделни кампании, операции, сражения, боеве и удари, провеждани на театъра на войната, на отделни оперативни направления, райони, полоси и рубежи. Целта на всяко едно военно ръководство е приключване на военния конфликт във възможно най-кратки срокове, посредством провеждане на успешни действия от различен мащаб и с различна цел.

Навлизането на нови технологии през последното столетие в значителна степен промениха характера на военния конфликт. През 1989 г. американският експерт Уилям Линд, въвежда разделяне на войните на четири поколения. Линд описва войните от първо поколение като водени в линеен строй, с използването на гладкостволно огнестрелно оръжие; от второ поколение — позиционни войни с артилерийски обстрел, картечници, окопи и други полеви фортификации; в третото поколение Линд отнася блицкригът: армията се стреми да обкръжи противника и да го отреже от комуникациите му, главните видове въоръжение са танковете и авиацията; войните от четвъртото поколение се водят от неголеми групи войници екипирани по последната дума на техниката, във вид на серии отделни операции. В литературата се срещат описания на военните конфликти от пето и шесто поколение, но съдържанието на термините се различава при различните автори.

Промените в международната среда за сигурност и ролята на силата в нея налагат промени в ролята и функциите на въоръжените сили, за да могат държавите да осигурят както националната, така и международната сигурност. В новата среда, в която повечето заплахи и рискове не предполагат активирането на член 5 от Вашингтонския договор, наличието на традиционни способности и готовността за изпълнението на традиционни мисии не могат да доведат до по-високо ниво на националната сигурност. Високата степен на сигурност се постига чрез влияние върху средата, която я формира, а това е възможно чрез активно участие в мисиите и операциите на северноатлантическите структури за сигурност. Затова е изключително важно Република България да формулира активна политика за

сигурност, която включва готовност и способности за участие в мисии и операции, включително и информационни.

Към традиционните среди за функциониране на въоръжените сили се добавя и още една, информационната сфера. Основните обекти за поразяване в тази нова сфера представляват важните за противостоящите страни информационна инфраструктура и информация за заобикалящата среда. Провежданите за тази цел информационни операции са елемент на бойната мощ и обединяват всички аспекти на информацията и информационната среда и имат за цел формиране на превъзходство в пространството на операцията.

Въпреки стремежа на отделни автори да детайлизират изследванията си в съответните тематични направления, все още съществуват неизследвани и непроучени области, имащи значително влияние в съвременните условия.

Гореизложеното позволява да се формулира следния **научен проблем**: съществува необходимост от развитие на способностите на националните въоръжени сили за участие в информационни операции в многонационална среда.

При изследване на научния проблем се доказва следната **хипотеза**: усъвършенстване на участието на въоръжените сили на Република България в информационни операции в многонационална среда е възможно посредством развитието на способностите им за провеждане или участие в подобни операции.

Обект и предмет на изследването

Обект на изследването са информационните операции провеждани от многонационалните съвместни оперативни сили.

Предмет на изследването са способностите на въоръжените сили на Република България за участие в информационни операции в многонационална среда.

Цел и задачи на дисертационния труд

Целта на дисертационния труд е да се систематизира теорията и схващанията за планиране и провеждане на информационни операции в многонационална среда и формиране на предложения за подобряване на националните способности за участие в многонационални операции.

За постигане на тази цел в дисертационния труд предвижда да се решават следните **научноизследователски задачи**:

1. Да се изследва същността и съдържанието на информационните операции, факторите, които влияят на информационната среда и условията за постигане на информационно превъзходство.

2. Да се анализира процеса на планиране на информационните операции в рамките на общия процес на планиране на операциите на оперативно ниво.

3. Да се направи преглед на наличните способности на въоръжените сили на Република България за участие в информационни операции в многонационална среда и се систематизират някои направления за тяхното изграждане и развитие.

Имайки в предвид многостранността на изследването, при решаване на поставените задачи за постигане целта на дисертацията са налагат следните **ограничения**:

- информационните операции се разглеждат само в контекста на участието на въоръжените сили на Република България в многонационални съвместни операции в рамките на НАТО;

- изследват се процесите по планиране на информационните операции съгласно възприетата в тази област политика на НАТО;

- анализират се само способностите на въоръжените сили на Република България за участие или организиране и провеждане на самостоятелни информационни операции.

Методология на изследването

При решаването на посочените задачи се използват следните *научни методи* - системен подход, анализ, синтез, сравнение и моделиране.

II. СТРУКТУРА И СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.

Структура на дисертационния труд

Дисертационния труд се състои от увод, три глави, заключение и приложения. Основния текст обхваща 162 листа, 83 литературни източника и 12 приложения. Номерацията на главите и параграфите съответстват на тези от дисертацията.

Съдържание на дисертационния труд

В **увода** се обосновава актуалността на темата и практико-приложния ѝ характер. Определени са обекта и предмета на изследването, дефинирани са целта и основните задачи, посочени са ограниченията, при които се извършва изследването. В първа глава се решава *първата научноизследователска задача* на дисертационния труд в рамките на три параграфа. Във втора глава се решава *втората научноизследователска задача* на дисертационния труд в рамките на два параграфа. В трета глава се решава *третата научноизследователска задача* в рамките на три параграфа.

ПЪРВА ГЛАВА:

СЪВРЕМЕННИ ИНФОРМАЦИОННИ ОПЕРАЦИИ

В първа глава е изследвана същността и съдържанието на информационните операции, информационната среда и факторите оказващи влияние върху формирането ѝ. Изведени са условията за постигане на информационно превъзходство, както и са анализирани възприетите в съюза инструменти и техники на информационните операции и мястото им в стратегическите комуникации.

1.1. Информация и информационна среда.

1.1.1. Същност на информацията.

Американският учен и публицист Алвин Тофлър¹ в редица свои публикации и особено в книгата си „Война и антивоенна“ говори за „общество на третата вълна“ (информационно), като защитава тезата, че след периода на индустриализацията (обществото от втората вълна) цивилизацията е постигнала ново качествено развитие и сме достигнали така наречената от него „информационна ера“. В тази информационна ера способността да се управлява и използва информация² е в основата на дипломатическата, икономическата, военната и други сфери на дейност. Това е способността да се оперира в информационна среда.

Съгласно публикацията на НАТО МС 422/4, 2012, *информационната среда*³ се определя, „като виртуално и физическо пространство, в което се получава, обработва и предава информация. То се състои в самата информация и информационни системи“. В

1. Алвин Тофлър – американски писател и футурист. Един от авторите на концепцията за "свръх индустриалната цивилизация". В своята книга *Третата вълна* Тофлър описва 3 типа общества: аграрно, индустриално и постиндустриално общество.

2. Български тълковен речник, София, 2010 г. Информация - съобщение, което дава сведения за някакво положение или за нечия дейност, сведение; основно понятие в кибернетиката, в така наречената теория на информацията, която се стреми да даде количествена характеристика за съдържанието на дадено съобщение.

3. МС 422/4, Military Information Operations (MD, 2012), p. 3-4.

същия документ се дава и определение за информационна операция, която е „щабна функция за анализ, планиране, оценка и интегриране на информационните дейности, за да се създадат желаните ефекти върху волята, разбирането и способността на противниците, потенциални противници и други в подкрепа на целите на НАТО”.

Днес информационната среда⁴ съществува навсякъде по света и значително влияе върху цивилното население, правителствените и частните организации и въоръжените сили. Освен това, множество организации и въоръжените сили, използват споделена информационна среда, но не единна.

По своята същност информацията е абстрактна, въпреки че част от информационната среда се състои от материалните обекти, информационни системи и мрежи, но основният компонент на информационната среда - информацията е нематериална. Ето защо, за разлика от земното, морското, въздушното и космическото пространство, информационната среда е с минимално физическо присъствие. Поради което, информацията за заобикалящата среда може да се разгледа като три отделни, но тясно свързани помежду си области - физическа, информационна и познавателна.

Физическа област е реално съществуваща област на информационното пространство. Изразява се във физическото създаване и съществуване на елементи, които имат своите характеристики и способности за използване и оказване на влияние.

Информационна област представлява абстрактно пространство, в което съществува информацията. Информационната област се състои от самата информация, но също така е средата, в която се появяват функциите на информационни системи (събиране, обработка и разпространение на информация).

Познавателна област е индивидуалното и колективното познание, което съществува в съзнанието на човешките същества. То е мястото, където се образуват възприятия и се вземат решения.

1.1.2. Характеристики на информацията.

От трите области на заобикалящата среда, информационната област е ключът към използването на информацията, като военна способност. Чрез манипулиране на съдържанието и потока на информация, могат да се създават ефекти, за да се повлияе на други организации, които споделят пространството на операцията. За тази цел, информационната област може да се опише чрез три основни характеристики, които определят полезността на информацията за граждански и военни организации, а именно: **качество, достъпност и взаимосвързаност** на информацията.

За да работи успешно една организация трябва постоянно да задоволява нуждите си от информация. Тези нужди се определят като набор от информация, с нейните **атрибути - потребност, състояние и изменение**, която е необходима за планиране и изпълнение на мисия или задача. Всяка организация има уникални информационни потребности, обусловени от фактори, като структурата на организацията, вида на дейностите, които извършва и наличните технологии.

1.1.3. Информационна ситуация, предимство и превъзходство.

Осъществявайки своята дейност организациите ще се стремят максимално бързо да добиват и използват необходимата им информация, което ги поставя в **информационна ситуация** изразяваща се в отношението между наличната и необходимата информация за успешното им функциониране спрямо конкуриращата се организация. Възможността да се

4. Marc J. Romanych “A Theory-Based View of IO”, Joint Information Operation Center, 2005, p. 1-4.

използва информацията по-добре от конкурента е в основата на **информационното предимство**. Такова предимство означава да бъдеш в по-добра информационна ситуация спрямо конкурентната организация. То се определя чрез сравняване на информационните ситуации между двете страни, а информационното предимство и информационното превъзходство са състояния на информационната ситуация.

Като оперативни или тактически възможности, информацията е малко вероятно едностранно да постигне решителни резултати. Реален принос на информационното предимство са постигнатите по-високи резултати във физическата и познавателната области. Предимство в информационната среда не означава автоматично достигане до резултати в други области на пространството на операцията⁵, което всъщност е информационното превъзходство.

Информационно превъзходство⁶ е наличие на по-добра способност спрямо противника за събиране, обработка, анализ и разпространение на информация, като в същото време той се възпрепятства да прави същото. Информационното превъзходство е оперативно предимство, извлечено от информационното предимство пред противостоящите сили. Това оперативно предимство е продукт на манипулирането и употребата на съдържанието и потока от информация. Оперативното предимство може да се прояви по два основни начина – като предимство във физическото пространство, предимство при вземане на решения и предимство в областта на познанието. Следва да се отбележи, че оперативното предимство (информационното превъзходство) не се постигат единствено и само в информационната област.

Анализите сочат, че наличието на по-добри възможности в областта на трите атрибута на информацията, осигурява постигне и успешно поддържане на информационно превъзходство спрямо конкурентната организация. При наличието на по-добри възможности в областта на един или два атрибута организацията ще постигне информационно предимство, а при равни възможности в областта и на трите атрибута, информационната ситуация може да се определи като паритетна за двете организации.

Горните разсъждения позволяват да изведем следните **условия, който гарантирано водят до постигане и поддържане на информационно превъзходство**:

- когато **информационните позиции (наличната информация) превъзхождат атрибутите на необходимата информация**, осигуряващи превъзходство в областта и на трите атрибута на информацията. Това се изразява в наличието на необходима по съдържание, време на придобиване и използване информация, която в значителна степен превишава нуждите на организацията и информационните потребности на противостоящите сили.

- когато **времето, необходимо за придобиване на информация е значително по-кратко от времето необходимо на противостоящите сили**. Изразява се главно в превъзходство в атрибутите „достъпност” и „взаимосвързаност”. Постига се при наличие на способности за по-бързо събиране, обработка и разпространение на информация. Това задължително условие позволява при наличие на съпоставима потребност и достатъчно качествено състояние на информацията да се реализира информационно превъзходство, изразяващо се в осигуряване на условия за изпреварващо вземането на решение и действия спрямо потенциалния опонент.

5. JP 1-02, Dictionary of Military and Associated Terms, Department of Defense, 2010, p. 17.

6. JP 1-02, Dictionary of Military and Associated Terms, Department of Defense, 2010, p. 127.

- когато *собствените способности за обработка на информацията позволяват по-ефективно използване чрез превъзходство в атрибута „взаимосвързаност“*. Възможността за обработка на информацията е от съществено значение за нейното последващо използване, което от своя страна осигурява формиране на достоверна представа за заобикалящата ни оперативна среда и гарантира вземането на обосновани и изпреварващи решения. По този начин, когато собствените способности за събиране, обработка и анализ на постъпващата информация се превръщат в информационно предимство, което води до превръщането на информацията в знание за средата на базата, на което се взема качествено и адекватно решение.

- когато *се разполага с точно определената достоверна информация, необходима за предприемане на ключовите, най-неотложните действия*, което е свързано с атрибута навременно „качество“ на информацията. При наличие на еднакъв обем от информация от двете страни, от съществено значение е да се разполага с достоверна информация, която е критично важна за определена ситуация и позволява моментално вземане на решение за точно определена реакция или действия, които са жизненоважни за хода на операцията.

1.1.4. Значимост на информацията и информационната среда за военните операции.

Военните сили функционират в информационната среда с постоянно променящо се съдържание и темпо. Тези промени добавят още един слой на сложност на предизвикателството за планиране и изпълнение на военните операции в определени време и пространство. Съчетаването на дългосрочни, средносрочни и краткосрочни фактори оформят информационната среда, в която се планират и провеждат операции.

Като дългосрочни фактори, оформящи информационна среда, могат да се определят социалната общност, формата на държавното управление, характеристиките на региона, културното влияние и технологично състояние.

Социалната общност е един от важните дългосрочни фактори, оказващи влияние върху формирането на информационната среда. Всяка социална общност по същество се отличава със своите култура, обичаи, обособяване, ценности и организация на функциониране. Използването на информацията, от всякакъв вид и произход е дълбоко вплетено в ежедневието и начина на общуване между отделните членове, подгрупи, институции и органи на управление. Това е основна предпоставка за формиране на отношение спрямо възприемането на информацията от различни източници и готовността за нейното споделяне и възможности за разпространение. Тези особености са в основата на изграждането на информационната среда, като потребност за съжителство в определено общество и като условие за представяне на всяка една социална общност в съвременното глобално общество.

Формата на държавното управление пряко формира отношението на законодателната и изпълнителната власт към изграждането на информационната инфраструктура и начина на разпространение и достъп до информация. Тя е изключително чувствителна към вида информационна среда, която се изгражда и предприеманите информационни дейности в нея. Не всяка форма на държавно управление е склонна да позволи свободният достъп до информация. Напротив в повечето случаи се наблюдава стремеж към ограничаване и контролиране на източниците и потока от информация.

Характеристиките на региона могат да се разглеждат от позиция на възможностите за обитаване, икономическо развитие, културно наследство, възможности за отбрана или

провеждане на експедиционни действия. Поради което те оказват комплексно влияние върху цялостното развитие на държавите и са предпоставки за провежданите от тях политики и предприемани политически, икономически и военни дейности. Те са основополагащи за вида информационна среда, която ще се изгражда, поради специфичните интереси към определен район. Тази информационна среда ще има за цел да осигурява тези интереси и от позицията на изгражданите военни сили, осигуряващи нейната сигурност и максимално ефективното им използване с отчитането на времевите възможности за функциониране на силите в тези райони.

Културното влияние е определящо за формирането на ценностите в обществото изповядването, на които определя търпимостта и приоритетите в общуването между отделните личности, организации и държава. Културното влияние е дълбоко вкоренено във възпитанието и развитието на подрастващото поколение, както и на търпимостта им към определени социални и политически явления. В много случаи те са причина за радикализиране и нетърпимост спрямо различните и опитите за чуждо влияние. Културата е в пряка зависимост и с основната клетка на обществото, а именно семейството. То е основен възпитател и стожер на традиции и ценности. Именно членовете на тази основна клетка са в основата на протичащите в обществото процеси.

Технологично състояние е определящо за подходите и методите на разпространение на информация и формирането на влияние в обществото. Те определят значимостта на новите и традиционните медии, технологичната зависимост и потребност на управленския елит, политически, икономически, военен, културен и религиозен компонент на обществото. Технологичното състояние е отражение на образователното ниво и научния потенциал на обществото и държавата. Чрез него се изгражда информационната инфраструктура, явяваща се в пряка връзка с философията на управление и технологична зависимост от национални или чуждестранни икономически субекти.

Средносрочните фактори могат да включват дейността на политическите лидери, конкуренцията за ресурси, включването на специфични технологии в информационната инфраструктура и ангажираността на организации, с цел възползване от информационните технологии и инфраструктура.

Дейността на политическите лидери в значителна степен формира информационната среда, посредством прякото им влияние върху законодателната и изпълнителна власт. Те са в състояние да прокарват и прилагат закони и административни актове, да формират политики във всички сфери на обществения и политически живот. Те оказват пряко влияние за включване на страната в политически, военни и икономически съюзи, запазването и развитието на гражданските свободи и функционирането на политическата система в страната. Те са личностите, които въздействат върху всички останали фактори, формиращи информационната среда и са генератори на развитието на държавата като цяло и в частност на въоръжените сили.

Конкуренцията за ресурси може да е причина за генериране на неспецифично за региона или обществото напрежение, което да е повод за противопоставяне и в информационната среда. Ресурсите могат да се разглеждат като природни, технологични, финансови, човешки и др. Наличието на необходимите на политическото и военното ръководство ресурси за изграждане на информационната среда и развитието на способностите за провеждане на информационни операции е ключова предпоставка за използването на информационните операции за защита на националните интереси както с използването на конвенционални сили така и като самостоятелни операции. Това би имало

решаващо значение в глобалното противопоставяне за контрол над ограничените природни ресурси, контролът на глобалното информационно общество, финансови потоци и технологичното развитие на определени райони или технологични отрасли.

Използването на специфични технологии в информационната инфраструктура е основно изискване за поддържане на технологично превъзходство по отношение на информационната инфраструктура. В повечето случаи това технологично предимство има положително въздействие спрямо възможността за защита на собствените информационни потоци и способностите за въздействие или проследяване на информационните дейности на противостоящите сили. Използването на подобни иновативни технологии е в пряка връзка с технологичното състояние и образователното ниво на противостоящите си сили. Това е факторът, който отразява възможността за технологично превъзходство над противника.

Привличане на организации, с цел възползване от корпоративните им информационни технологии и инфраструктура се използва в условия, когато инфраструктурата на неправителствени или частни организации може да бъде използвана в интерес на провежданите операции. Това могат да бъдат специфични технологични възможности, с които не се разполага или не е необходимо да се придобиват и поддържат за дълъг период от време, както и напълно нови и все още не използвани технологии, които могат да бъдат приложени в реални операции с цел прилагане на асиметричен подход и оценка на иновативните възможности за последващото им прилагане.

Краткосрочните фактори включват: времето, наличието на ограничени ресурси за поддържането или използването на специфични информационни технологии, както и способността да се поддържат сензори и мобилна информационна инфраструктура на определено място за нуждите на военни операции.

Времето е от изключително значение за изграждането на информационната среда. То може да се разглежда като климатични особености оказващи влияния върху информационната среда и като налично време за планиране или провеждане на операция в информационната среда.

Ограничените ресурси за поддържането или използването на специфични информационни технологии са едни от основните ограничения при планирането и провеждането на информационните операции. Тези ограничения оказват влияние на информационната инфраструктура, което предполага формирането на определени характеристики на информационната среда.

Временно разполагане на сензори и мобилна информационна инфраструктура за нуждите на определена военна операция е съставен елемент от изграждането на информационната инфраструктура с отчитане на поставените цели, задачи и информационна среда в пространството на операцията. Тази мобилна инфраструктура е в основата на способностите, с които е необходимо да разполагат съвместните сили за провеждане на операции и гарантиране на възможностите за работа независимо от изградената стационарна информационна инфраструктура.

Съчетанието на дългосрочните и краткосрочните фактори са в основата на формирането на вида информационна среда, определяща се като затворена, отворена и контролирана. **Отворената информационна среда** е характерна за демократично устроените държавите. В тези държави свободният достъп до информация е общо приета ценност, която се гарантира от националното законодателство и държавното ръководство. Членовете на това общество могат свободно да изказват своите мнения и позиции по значими въпроси и проблеми в медиите и социалните мрежи, свободно избират органите на

централната и местната власт. Всеки гражданин свободно може да разпространява и получава информация в рамките на националното законодателство. Толерантността към културните и религиозни общности позволява свободното им интегриране в обществения живот, като равноправни граждани, а достъпът до информационни технологии е осигурен от свободния пазар.

При *затворената информационна среда* политическото ръководство на страната не позволява свободен достъп и разпространение на информация. Информационната инфраструктура е под прякото държавно ръководство, а разпространението на информация е строго контролирано. Политическото ръководство не се избира чрез провеждането на свободни избори, а се назначава посредством административни процедури. Културната идентичност е ясно определена, а религиозните свободи са силно ограничени. Достъпът до информационни технологии, световната мрежа и чуждестранни медии е невъзможен и преследван от националните право-охранителни органи.

При *контролираната информационна среда* се наблюдава целенасочено съчетаване на характеристиките на другите два вида среди. Привидно тя има вид на отворена информационна среда със свободния достъп и разпространение на информация и информационни технологии. Всъщност върху цялата информационна среда е наложен контрол, имащ за цел да защити националните интереси и да минимизира потенциални злонамерени въздействия върху държавата като цяло или срещу отделни критични елементи. Всички тези ограничения са правно регламентирани и ресурсно осигурени. Свободно се разпространява информация и технологии, които не застрашават националната сигурност.

Посочените особености на вида информационна среда, породени от влиянието на дългосрочните и средносрочните фактори, оказват влияние върху подходите за оказване на информационно въздействие като цяло и по конкретно от въоръжените сили. Тези подходи са в пряка зависимост от краткосрочните фактори, тъй като те оказват пряко определят подхода за използването на силите в зоната на операцията.

1.2. Основни характеристики на съвременните информационни операции.

1.2.1. Същност и съдържание на информационните операции.

В съюзната доктрина за информационни операции АJP-3.10⁷ е дадено следното определение „*информационната операция* е военна функция за предоставяне на консултации и координация на военните информационни дейности с цел да се създаде желания ефект върху волята, разбирането и способността на противници, потенциални противници и други участници в подкрепа на целите на операцията”. Тези операции се съпътстват от информационни дейности, които са действия предназначени да повлияят на информацията и информационните системи.

В Доктрината за провеждане на операциите НП-3 *информационните операции*⁸ се дефинират, като „координирани и синхронизирани въздействия върху информацията на противостоящите сили, информационно-базираните системи и процеси и защитата на собствените такива, за създаване на желани ефекти, влияещи върху волята, разбирането и способностите на противостоящите сили за борба и постигане на поставените цели. Те са интегрираща функция, фокусирана върху информационната среда и не са способност”.

Информационните дейности представляват координиран подход включващ отделни инструменти и техники или комбинация от няколко инструмента и техники на

7. АJP-3.10 „Allied Joint Doctrine, for Information Operations”, 2009, p. 23.

8. НП-3, Доктрина за провеждане на операциите, Министерство на отбраната, София 2012 г. стр. 17.

информационните операции предприемани в интерес на постигането на целите на съвместните операции. Те оказват влияние върху тези възможности, които дават възможност за директно прилагане на тяхната воля или за подпомогне тяхното разбиране.

Информационните операции могат да бъдат насочени както срещу вземащите решение, така и срещу осигуряващите ги автоматизирани системи за управление. А ефективността на подобни действия се определя от степента на зависимостта на процеса на вземане на решение от подобни системи. Тези действия могат да имат за цел да повлияят на данни, информация и знания по три основни способа⁹:

- с предприемането на специални психологически, електронни или физически действия, които добавят, променят или премахват информация за заобикалящата среда от масивите данни на различни лица или групи.

- чрез предприемане на действия, за да се повлияе на инфраструктура, която събира, обработва и съхранява информация.

- чрез влияние върху процеса на получаване, тълкуване и използване на данни, информация и знания.

Според редица чуждестранни експерти, днес повечето страни по света се подготвят за провеждане на информационни операции, дори и на информационна война. Въздействието върху противника в съвременните условия ще се провежда с нов вид оръжие – информационно, което ще е способно да унищожи компютърни мрежи и/или жизнено важни системи за функционирането на въоръжените сили и държавата

1.2.2. Принципи на информационните операции.

Планирането и провеждането на военни информационни дейности и операции трябва да се основава на определени принципи. Те ще се явяват основа на информационните операции за интегриране в съвместния процес на управление по начин, по който информационни дейности ще подкрепят пълна гама от военни операции. За целта са изведени следните принципи¹⁰:

- всеобхватен подход;
- ангажираност на командира;
- тясна координация и последователност;
- разузнавателна подкрепа;
- централизирано планиране и децентрализираната изпълнение;
- принос към процеса на съвместно определяне и поразяване на целите;
- ранното включване и навременна подготовка;
- постоянство;
- мониторинг и оценка.

Информационните операции се състоят от три взаимно свързани области на дейност:

- информационни дейности, които са насочени към промяна на възприемчивостта и нагласите на целевата група или организации;

- информационни дейности, чийто акцент е върху опазването и защитата на собствените данните и информацията;

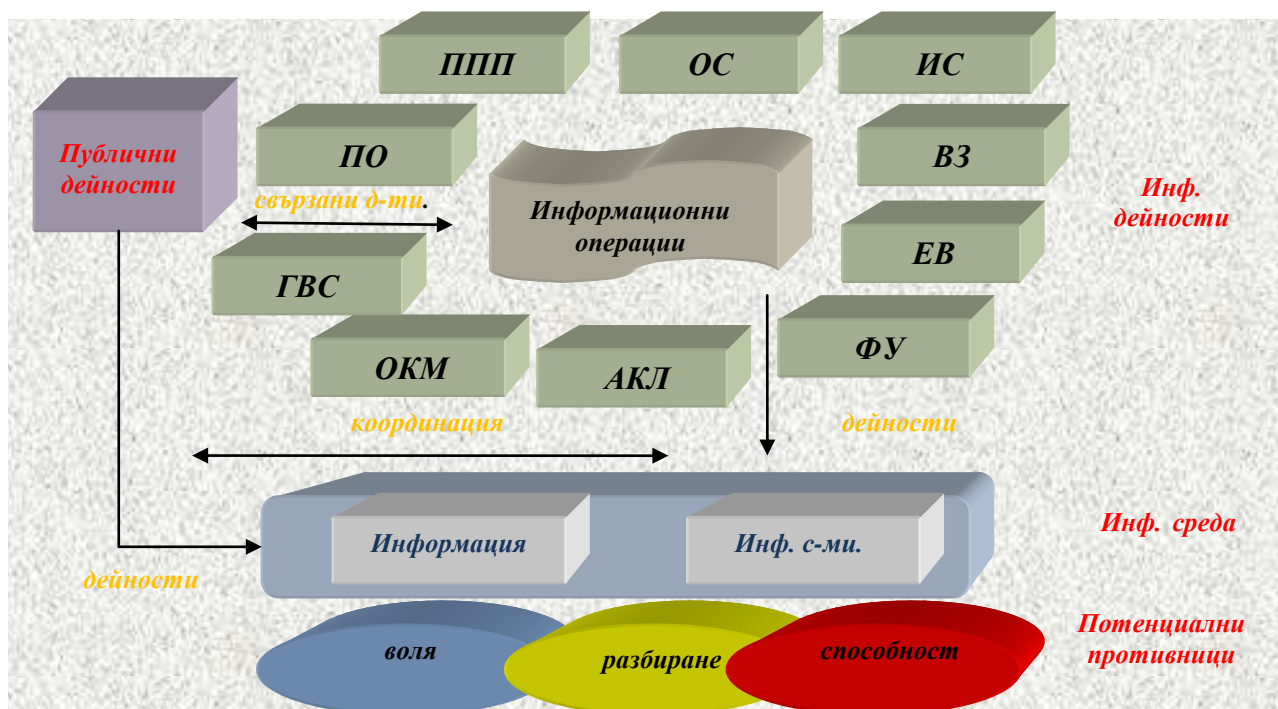
- информационни дейности, които засягат данни и информация за противостоящи сили и други лица или организации.

9. JP 3-13 Information Operations, 2012, p. 19–21.

10. AJP-3.10 „Allied Joint Doctrine, for Information Operations”, 2009, p. 25-27.

1.2.3. Основни инструменти и техники в информационните операции.

За постигането на целите на информационните операции съществуват възприети инструменти и техники¹¹, определени в публикацията на НАТО AJP-3.10, 2009 („Allied Joint Doctrine, for Information Operations”, 2009), представени на фигура 1.

Фиг. 1. Основни инструменти и техники на информационните операции.

Психологически операции (ПО). Основната цел на психологическите операции е да оказват влияние върху възприятията, нагласите и поведението на избрани индивиди или групи в съответствие с одобрените цели, да предизвикат или засилят поведение благоприятно за общите цели на операцията.

Представяне, позиция и профил (ППП). Физическото присъствие може да има значително въздействие върху възприятията. Въвеждането дори и на ограничени сили на точното място в точното време може да придаде значителна достоверността на посланията, които да имат съществен принос за разколебаване или възпиране.

Операции по сигурността (ОС). Това е процес, ограничаващ достъпа на противника до сведения и данни относно собствените нагласи, способности и намеренията. Тези операции се използват за идентифициране и защита на информацията, която е от решаващо значение за успеха на кампанията.

Информационна сигурност (ИС). Целта на операциите по сигурността е да се защити информацията, която се съхранява, обработва или предава, както и техническите системи използвани за тази цел, срещу неправомерен достъп или загуба на информация чрез различни технически и административни процедури и средства.

Военна заблуда (ВЗ). Измамата включва мерки, предназначени да подвеждат противниците посредством манипулации, изкривяване или фалшифициране на информация.

11. AJP-3.10 „Allied Joint Doctrine, for Information Operations”, 2009, p. 28-32.

Електронна война (ЕВ). Електронна война има широко приложение във военни операции. Ефектът от дейността ѝ може да бъде временен или постоянен, като подпомага свеждането до минимум употребата на сила, и по този начин се избягват ненужни жертви и щети.

Физическо унищожаване (ФУ). Има два основни аспекта при употребата на физическо унищожаване за изграждането на информационни ефекти. Първо, чрез атаки срещу системите за командване и управление, и второ чрез изпращане на недвусмислено послание с цел психологическо въздействие.

Ангажимент на ключов лидер (АКЛ). Детайлното познаване на личностните черти на ключови лидери, лидерските им стилове, амбиции, мотивация, цели (краткосрочни и дългосрочни), текущите обстоятелства, зависимости, психологически профили и лични истории, ще бъде от съществено значение, за да се осигури смислово съдържание за планиране на подходящи информационни дейности.

Операции в компютърните мрежи (ОКМ). Възможността и ефективността на тези операции е пропорционална на зависимостта на противника от информационните технологии. Те се състоят от три интегрални елемента: атаки, използване и отбрана в компютърните мрежи.

Гражданско-военно сътрудничество (ГВС). То е координация и сътрудничество в подкрепа на мисията, между военни и граждански участници, включително населението на страната и местните власти, както и на международни, национални и неправителствени организации и агенции в рамките на зоната за съвместна операция.

1.3. Място на информационните операции в Стратегически комуникации.

1.3.1. Същност и предназначение на стратегическите комуникации.

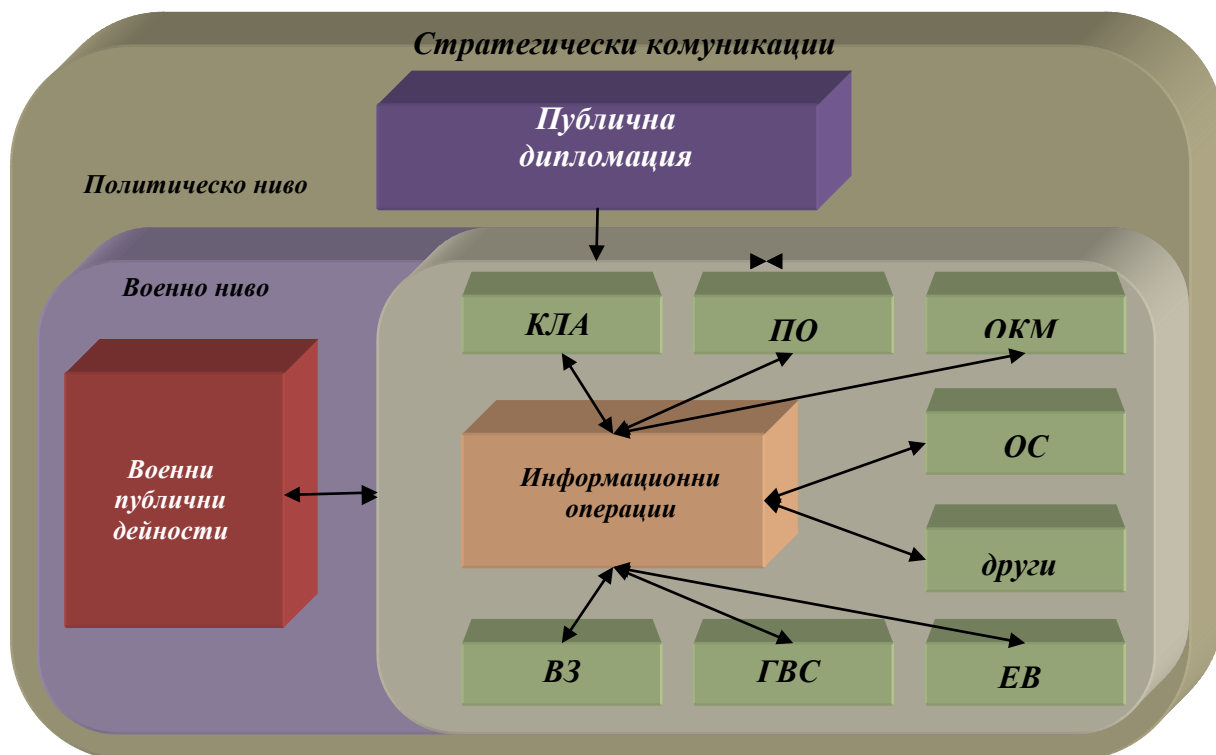
Промените в глобалната информационна среда предлагат възможности, които съставляват важна част от асиметричната война¹². В информационната епоха, с все по-евтиния си достъп технологиите развиват разликата между активно действащите участници и пасивно наблюдаващите. Конкуренцията в информационната ера при представянето на събития и формиране на адекватни становища се явява съществен елемент на несигурността.

НАТО отговаря на предизвикателствата на информационната епоха с различните типове информационни дейности под общата координация на Стратегическите комуникации¹³, които се определят като „координирани по подходящ начин дейности на НАТО в областта на публична дипломатия, връзки с обществеността, военни връзки с обществеността, информационни операции и психологически операции, и други, в подкрепа на политиката, операциите и дейностите на Алианса” (фигура 2).

Стратегическите комуникации в НАТО имат политико-военен характер и осигуряват ефективна координация на всички нива. Политиката в тази област определя централна роля на стратегическите комуникации по време на всички фази от операциите, от планирането до изпълнението, като разчита на приноса на всички нива на управление в рамките на НАТО, както и на подкрепата на съюзниците и партньорите на алианса.

12. Асиметрична война - при която военните способности или приетите методи за сражение не съответстват при двете воюващи страни. По този начин по-слабата страна е принудена да използва своите преимущества по-интензивно или да узви противника в слабите му страни, за да има шанс да спечели конфликта.

13. AD 95-2, ACO Strategic communications, 2012, p. 4-10.

Фиг. 2. Структура на стратегическите комуникации.

Целта на стратегическите комуникации е да се допринесе за успеха на съюза в една многонационална операция чрез получаване и поддържане на подкрепа за НАТО и неговата дейност, особено сред страните членки на съюза, техните партньори и със съответните международни и местни участници в области на интереси и операции. В допълнение, чрез тях се координират информационните способности и средствата предизвикващи летални ефекти, за да повлияят на мнението и поведението на подбрана аудитория чрез демонстриране на сила и воля за успех.

1.3.2. Принципи на стратегическите комуникации.

Дейностите, включващи се в стратегическите комуникации не е възможно да се опишат с точни величини и да имат ясно разбираем характер, но въпреки това е необходимо всички компонентни елементи да се основават на ясно определени принципи. Тези **принципи**¹⁴ могат да се формулират по следния начин:

- осигуряване на точност, яснота и навременност;
- последователност и съгласуваност на съобщения във всички нива на управление;
- активно участие в информационната среда;
- надеждност на комуникацията на НАТО с правителствени и неправителствени структури;
- постоянно преразглеждане на ефективността на стратегическите комуникации;
- привличане на обществени мнения и адаптиране на усилия.

Прилагането на тези принципи в динамиката на съвременната информационна епоха не е лесна задача, поради променливия и нетраен характер на информацията и пряката им зависимост от провежданата политика и общоприети ценности и нагласи. Скоростта на разпространение на различните видове информация (текстова, аудио, визуална и др.),

14. Report of the Defence Science Board Task Force on Strategic Communication, September 2004, p. 48-72.

способства за сравнително бързото ѝ остаряване. Първата информация за конкретно събитие, достигаща аудиторията се възприема безкритично и се явява ключова за неговото възприемане, обсъждане и формиране на резултата от въздействието му. Пример за това е способността на един блогър¹⁵ в конфликтна зона да улови цифрово изображение на нехуманни действия и с поместването им на интернет страница, създава възможност не само да ги представи в глобалната мрежа, но и да формира значими обществени нагласи, имащи решаващо значение за развитието на ситуацията.

При стария стил на организация на дейността на информационните агенции, въздействието им се насочваше „навътре” към противника, за разлика от стила на въздействие в съвременната информационна епоха, където въздействието е фокусирано навън, достигайки и мотивирайки тези, които трябва да се привлекат за съюзници. Във „войната на идеи” и противопоставянето на идеологиите, формата на управление и функциониране на обществото са от съществено значение за резултатите на информационното въздействие.

ИЗВОДИ

1. Същността на информационните операции се заключава в целенасоченото въздействие върху информацията и информационните потоци, в чието съдържанието се използват огромен набор от инструменти и техники, имащи за цел да се постигне мощно въздействие върху волята и разбирането за ситуацията на целевата аудитория.

2. Информационната среда се формира главно посредством влиянието на множество дългосрочни и средносрочни фактори, имащи отношение към нейния характер и възможности за влияние. Оказват влияние и редица краткосрочни, които са водещи при определяне на подхода за въздействие на информационните операции при провеждането на съвместни операции.

3. Целта на информационните операции по правило е да се спечели и поддържа информационно предимство пред противостоящите сили. Могат да бъдат изведени някои условия, при които гарантирано се постига и поддържа информационно превъзходство, чрез умело формиране на различни съотношения на отделните атрибути и характеристики на информацията - разлика между информационните нужди, качество, наличност, състояния, изменения и др.

ВТОРА ГЛАВА:

ПЛАНИРАНЕ НА ИНФОРМАЦИОННИТЕ ОПЕРАЦИИ

В главата е анализиран процеса на планиране на информационните операции в рамките на общия процес на планиране на операциите на оперативно ниво. Изведени са специфични дейности в работата на групата за координиране на информационните операции в общия процес на планиране на оперативно ниво. Разкрито е състоянието на националните регламентиращи документи в областта на информационните операции.

2.1. Отговорности и водещи съображения при планирането на информационните операции.

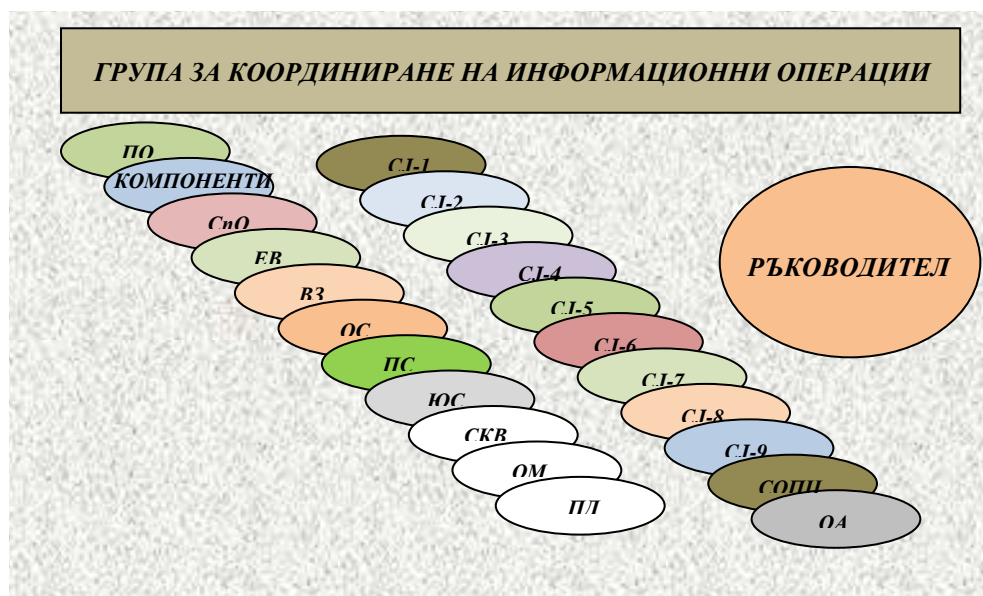
15. Блогър – поддържащ уебсайт, където се пише, както в дневник, а новите попълнения са в обратен хронологичен ред. Блоговете често предлагат коментари или новини за определена тема. Типичният блог съдържа текстова част, снимки или рисунки, връзки с други блокове и уебсайтове, които по някакъв начин са обвързани с общата тематика на блога. Като цяло този вид уебсайтове наблягат главно върху текста, но има и такива, които наблягат върху фотографията или видео файлове.

2.1.1. Основи на планирането на информационните операции.

За да постигнат целите си информационните операции е необходимо да се интегрират и съгласуват с всички дейности на многонационалните съвместни оперативни сили. Поради което е необходимо състава отговорен за информационните операции да извършва следните **основни дейности**¹⁶:

- анализ на информационната среда;
- предоставяне на съвети за планирането и провеждането на операциите в информационната среда;
- оценка на приноса на информационните операции;
- координиране на планирането, изпълнението и оценката на дейностите в информационната среда и предизвикваните ефекти.

Групата за координиране на информационните операции¹⁷ е основен орган за планиране и координиране на информационните операции при планиране и провеждане на съвместни операции. Основна ѝ роля е да подпомага командира при планирането, координирането и прилагането на информационни дейности в подкрепа на целите на операцията, а примерният ѝ състав е показан на фигура 3.

Легенда: ПО – психологически операции, СпО – специални операции, ЕВ – електронна война, ВЗ – военна заблуда, ОС – операции по сигурността, ПС – политически съветник, ЮС – юридически съветник, СКВ – съветник по културните въпроси, ОМ – операции в мрежите, ПД – публична дипломатия, ОА – оперативен анализатор и СОПЦ – съвместно определяне и поразяване на целите.

Фиг. 3. – Състав на групата за координиране на информационните операции.

1.2. Водещи съображения при планиране на информационните операции.

Планирането на информационните операции е неразделна част от общия процес на планиране, но то трябва да се основава на определени изходни данни, които ще се явяват **водещи съображения**¹⁸ при планирането им. Като такива съображения могат да се определят участието, планирането на чувствителни въпроси, политическите и стратегическите въпроси,

16. AJP-3.10 „Allied Joint Doctrine, for Information Operations”, 2009, p. 41-42.

17. AJP-3.10 „Allied Joint Doctrine, for Information Operations”, 2009, p. 47-52.

18. NATO Bi-SC, Information Operations Reference Book Version 1, 2010, p. 12-21.

информационната среда, собствени информационни дейности, информационните дейности на противостоящите сили, възможните ефекти в информационната среда и др.

Описанието и оценката на **информационната среда** (фигура 4), като система¹⁹ включваща и най-малко ангажираните участници, специфични информационни системи и медии, е от съществено значение за информационните операции. Това описание и оценка не може да бъде извършено в изолация от групата за координиране на информационните операции, но трябва да бъдат съвместено с функционалните възможности за експертиза, без да дублира други анализи. Полученият продукт следва да се разглежда като обобщение на колективен анализ на ситуацията и включващ описание на участващите, информационните системи и медиите.

Фиг.4. – Описание на информационната среда.

Към съображенията трябва да се включва и оценка на наличните собствени възможности, инструменти и техники за провеждане на военни информационни дейности, включително и актуалното им състояние на готовност за участие в текущите операции и принципни ограничения. Тази част от оценката трябва да допринесе за подобряване на работата на функционалните специалисти и определяне на необходимите способности.

2.2. Особенности в процеса на планиране на информационните операции.

При планирането на операциите на оперативното ниво една от основните задачи е интегрирането на информационните операции в съвместните операции²⁰. Това от своя страна налага необходимостта от задълбочено сътрудничество в дейностите по всеобхватната оценка на оперативната среда, съвместното определяне и поразяване на целите и вземане на решение. Ръководителя на групата за координиране на информационните операции изяснява

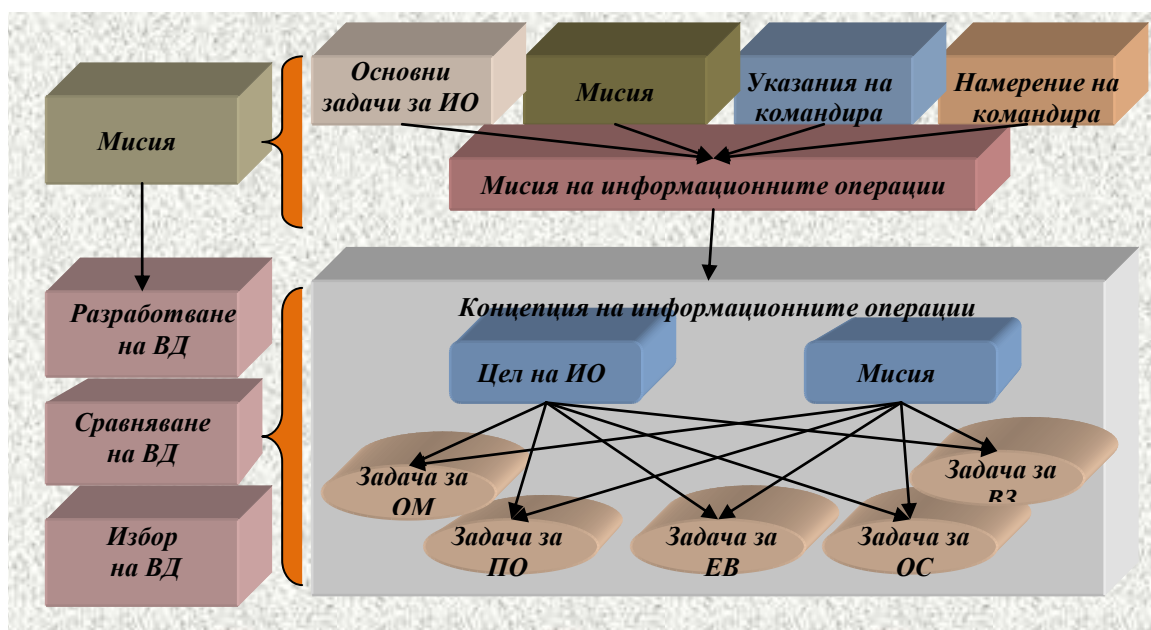
19. AJP-3.10 „Allied Joint Doctrine, for Information Operations”, 2009, p. 59-62.

20. Marine Air-Ground Task Force Information Operations, U.S. Marine Corps, 2003, p. 16-19.

мисията, концепцията, целите и направлението за развитие на информационните операции съгласувайки техните взаимовръзки²¹ (фигура 5).

Мисията на информационните операции е кратко описание на това, което се иска от информационните операции в интерес на мисията на многонационалните съвместни оперативни сили.

Концепцията на информационните операции е кратко и ясно излагане за това къде, кога и как командира възнамерява да съсредоточи информационните операции, като елемент на бойна мощ, в интерес на изпълнението на мисията.

Фиг. 5. Взаимовръзки между мисия, концепция, цели и направление за развитие на информационните операции.

Целите на информационните операции се определени, въз основа на намеренията на командира за използване на основните инструменти и техники. Групата за координиране на информационните операции определя целите едновременно с концепцията за информационните операции при разработването на варианта за действие.

Задачите на информационните операции се разработват в изпълнение на една или повече цели. Те разглеждат само един от инструментите и техниките или дейностите, свързани с информационните операции и се определят при разработването на варианта за действие.

Процеса на планиране на информационните операции следва възприетия модел за планиране на оперативно ниво, като за всяка фаза завършва с продукт от процеса на планиране²². Най-важният резултат от планирането на информационните операции е анекса по информационни операции към плана за операцията. Той включва матрици за изпълнение и оценка на информационните операции.

2.2.1. Първа фаза – „Ситуационна осведоменост”.

Специфична особеност при планиране на информационните операции е, че през тази фаза не се извършват дейности по планиране, тъй като в тази фаза Групата за координиране

21. FM 3-13 (FM 100-6) Information Operations: Doctrine, Tactics, Techniques, and Procedures, 2003, p. 108-111.

22. NATO Bi-SC, Information Operations Reference Book Version 1, 2010, p. 21-33.

не извършва специфични дейности, които да завършват с конкретен продукт за информационните операции. Групата се организира, подготвя се за работа, изучава инициращите документи, подготвя искания на от базата данни и изучава предварителни планове, ако съществуват и др.

2.2.2. Втора фаза - „Преглед на стратегическата обстановка и вариантите за военен отговор”.

Особеното на тази фаза е, че с връчването на инициращите документи от стратегическото ниво (директива или план) командира на многонационалните съвместните оперативни сили се запознава, като минимум с подробности относно стратегическите и политическите намерения и всякакви ограничения, поставени пред планиращите информационните операции, желаният ефект от информационните дейности и насоките за постигането на определените цели. След получаването на плана командира и щаба на многонационалните съвместните оперативни сили извършват първоначална оценка²³.

Въз основа на тази оценка, командирът извършва **първоначално ориентиране и издава предупредителна заповед**. През времето между получаването на първоначални указания на командира и издаването на предупредителната заповед, щабът изпълнява дейностите по анализа на мисията. В този период, Групата за координиране на информационните операции участва в първоначалната оценка на командира, получава първоначалните указания на командира, прави оценка на възможните информационни операции и се подготвя за бъдещото планиране. Резултатите от тези дейности се използват във всеобхватна оценка на оперативната среда, определянето на цели за разузнаване и наблюдение и издаването на първоначална предупредителна заповед.

Първоначалните намерения на командира проличават в неговите **първоначални указания**. Този процес включва обмен на информация между командира и членове на CJ-2, CJ-3, CJ-5 и CJ-6, а останалите щабни елементи се включват на по-късен етап. До този момент Групата за координиране на информационните операции участва в разработването на първоначалните указания на командира, като описва кои елементи на информационните операции могат да се използват в подкрепа на мисията.

Може да се допусне отделно формулиране на **начални указания за информационните операции** в операции по поддържане на мира, тъй като информацията е основен елемент на бойната мощ в подобни операции. Но това не означава, че информационните операции напълно се отделят от всички останали действия, напротив насоките за тях е желателно да бъдат в съответствие с останалите указания.

Друга специфична особеност е, че при недостатъчно наличие на време, **само наличната информация може да послужи за оценка на възможните информационните операции**. По време на тази оценка, основните насоки произлизат от първоначалните указания на командира и инициращите документи от старшия щаб. Тези два източника определят ролята на информационните операции и предоставят необходимата информация за начало на планирането. Тази първоначална оценка води до формулиране на:

- изисквания на информационните операции към всеобхватната подготовка на пространството на операцията;
- изисквания на информационните операции към задачи за разузнаване и наблюдение;
- данни за информационните операции, включващи се в предупредителната заповед.

23. JP 3-13 Information Operations, 2012, p. 41-43.

Особеното при провеждане на всестранната подготовка на пространството на операцията е, че се идентифицират **способностите на противостоящите сили за провеждане или противодействие на информационни операции**, основната група политически и военни лидери, системите за командване и управление, както и процесите за вземане на решения. От съществено значение е изготвянето на **прогноза за влиянието на физическата и информационната среда върху информационните операции**. Дори доразвиването на това влияние в разкриване на потенциалното въздействие, би имало съществен принос в процеса на планиране.

След завършването на първоначалната оценка и преди започването на анализа на мисия се издава предупредителна заповед, която включва вида и района на операцията, първоначалните времеви параметри, данни за всякакви придвижвания на сили и основни разузнавателни сведения.

Тъй като някои елементи на информационните операции и свързаните с тях дейности изискват по-дълго време, за планиране и подготовка, тяхното изпълнение трябва да започне преди цялостната операция, а предупредителната заповед да включва подробна информация за тях.

Възможната информация за информационните операции в предупредителната заповед включва следните **специфични елементи**:

- задачи към подчинени единици за изпреварващо започване на действията, одобрените информационни операции, особено операции за военна заблуда и психологически операции;
- основни елементи на приятелските информационни системи, улесняващи отбранителна информационна операция и инициране на операция по сигурността;
- възможни заплахи и рискове;
- приоритети и изисквания за информационните операции.

Групата за координиране на информационните операции работи в тясно сътрудничество с другите групи в щаба, за да синхронизират информационните операции с всички аспекти на операцията. Чувствителна се явява всеобхватната подготовка на пространството на операцията, както и времето за разузнаване и наблюдение на целите. Евентуален пропуск в координацията на дейностите между групата, CJ-2 и CJ-3 на този етап би поставило информационните операции в доста неизгодно положение и би имало негативен ефект върху качеството на плана и заповедта за съвместната операция, както и за нейния успех.

2.2.3. Трета фаза „Оперативна оценка“.

Фаза три от процеса на планиране „Оперативна оценка“ се разделя на две стъпки: „**Анализ на мисията**“ и „**Разработване на варианти за действие**“.

По правило при анализа на мисията се определят оперативните проблеми и възможните им решения²⁴. Продукти от анализите на мисията са изяснената мисия на многонационалните съвместни оперативни сили, първоначалното намерение на командира, изискванията на командира и най-малко една предупредителна заповед.

Първата стъпка – „**Анализ на мисията**“²⁵ започва с обстоен преглед на инициращите документи от старшия щаб. Чрез постъпилите данни от старшия щаб се изясняват намеренията и вижданията на политическото и военното ръководство за ролята, мястото и наличните ресурси за провеждане на информационни операции при планирането на

24. FM 3-13, Information Operations: Doctrine, Tactics, Techniques, and Procedures, 2003, p. 115-127.

25. JP 3-13 Information Operations, 2012, p. 44-45.

многонационална съвместна операция. Членовете на групата за координиране на информационните операции също така трябва да си изяснят стратегическата планираща директива, мисията, ограниченията, допустимия риск и наличните възможности за провеждане на информационни операции, времеве изисквания за провеждане на операцията, мисиите на други сили или невоенни организации, ако са привлечени да участват.

Специфична особеност при извършването на тези дейности е фактът, че *не отчитането на тези фактори може да намали ефективността на действията, да увеличи шансът за провал и да се намали въздействието от ефектите на информационните операции на всички нива*. Задълбочения анализ също така помага да се определи необходимостта от привличане на допълнителни или външни сили за участие.

По време на анализа на мисията, CJ-2 изготвя всестранната подготовка на пространството на операцията или актуализира съществуващата от предварителното планиране, ако е провеждано. Особеност при всестранната подготовка на пространството на операцията е, че е възможно да започва с *предварително разработени шаблони*, които илюстрират подхода за използване на силите и средствата на противостоящите сили, не ограничавано от заобикалящата ни среда.

Групата за координиране на информационните операции подпомага CJ-2 в изготвянето на всеобхватна подготовка на пространството на операцията, с данни и други продукти, чрез които се представя информация за противостоящите сили и други участници в зоната на операцията и зоната на интереси. Тази информация може да включва следните **специфични аспекти**:

- политически и военни ръководители;
- религия, език и култура на ключови групи;
- неправителствени организации;
- съставът и разположението на всички сили и средства;
- военна и гражданска комуникационна инфраструктура;
- данни за населението;
- разположението и вида на радари, радио станции, станции за заглушаване и други не комуникационни информационни системи;
- електронни и печатни медии с техните центрове, технически и логистични бази, предаватели и сървъри, фирми и организации имащи връзка с тяхното функциониране;
- слаби места на противниковата система за командване и управление и други организации в зоната на интереси.

CJ-2 използва всестранната подготовка на пространството на операцията, за да определи възможните варианти за действие на противника и да ги класифицира по вероятност и опасност. Тези варианти за действие, би било добре да включват и възможните информационни дейности на противостоящите сили. Целта е по този начин да се представи подхода за използване на възможностите на информационните операции за постигане на информационно превъзходство и неговата състоятелност, поради което е препоръчително CJ-2 в работата си да се вземат предвид факторите на информационната среда при определяне на зоните на интереси.

Групата за координиране на информационните операции *идентифицира специфични задачи за информационните операции в плана на старшия щаб*, подпомагащи осъществяването на мисията, както и определянето на критичните дейности. Всички тези задачи се разграничават в целия процес на планиране и вземане на решение, въз основа на текуща оценка на обстановката. Определените задачи свързани с информационните

операции са основа на която се формулират целите на информационните операции по време на разработването на варианта за действие.

Отчитайки нападателните и отбранителните изисквания към информационните операции, Групата за координиране на информационните операции сравнява наличните способности и ресурси, основавайки се на промените в нормалната организация на работа в резултат на възможни промени и ограничения, текущите възможности и съпоставянето на задачите, способностите и ресурсите. Продукт за тази задача е **Списък със способности и ресурси, които могат да бъдат използвани за провеждане на информационни операции** и се актуализират по време на операцията. Това е необходимо за да се анализират относителната мощ бой, за да определи какви видове задачи могат да се изпълнява и за поддържане на списък с наличните сили при разработване на вариантите за действие.

Ресурсните ограничения диктуват действието или бездействието, като по този начин се ограничава свободата на действие. Що се отнася до информационните операции, ограниченията могат да включват юридически, морални, социални, оперативни и политически фактори, но могат да включват и ограничения в командването и управлението. Те оказват влияние и при провеждането на военна заблуда и предприемане на някои мерки свързани с операциите по сигурността. В резултат на това се изготвя **Списък с ограничения за информационните операции**.

В хода на всеобхватната подготовка на пространството на операцията CJ-2, Групата за координиране на информационните операции и други щабни елементи, разработва факти и предположения за участниците в зоната на операцията и информационната среда²⁶. Важни са следните **специфични категории информация** за:

- противниковите командири и ключови лидери;
- морала на участниците;
- времето;
- противостоящите, приятелските и други ключови групи;
- налични войски и тяхната готовност за използване;
- уязвимости на всички информационни системи.

Като резултат от това се изготвя списък с факти и предположения, които се отнасят до информационните операции, чиято достоверност периодично може да се проверява.

Оценяването на риска е особено важна дейност за информационните операции, при която се идентифицират опасностите, независимо от вида им, без да се изчаква достигането до определена фаза от планирането. Оценяването на риска свързан с информационните операции е част от цялостната оценка на риска и има отношение към следните категории:

- уязвимости при провеждането на операции по сигурността;
- уязвимости в системата за командване и управление, включително и тези, свързани със загубата на критични способности;
- опасностите, свързани с изпълнение на задачите на информационните операции.

Изискванията на командира за критична информация²⁷ пряко засягат вземането на решения и диктуват успешното изпълнение на военните операции. Те могат да бъдат формулирани с отчитане на изискванията и нуждата от информация за приятелските сили. Особеност в работата на Групата за координиране на информационните операции е, че

26. Marine Air-Ground Task Force Information Operations, U.S. Marine Corps, 2003, p. 20-21.

27. Thomas Elkjer Nissen, Tactical information Operations in Contemporary coin campaigns, Dept. of Joint Operations, Royal Danish Defence College, 2011, p. 19-21.

формулира подобни изисквания и ги представя на CJ-3. Но най-важното е при формулиране на тези изисквания да се способства осигуряването на необходимата ситуационна осведоменост за разработване на вариантите за действие на собствените войски.

Характерно е, че въз основа на първоначалната всеобхватна подготовка на пространството на операцията, Групата за координиране на информационните операции **открива пропуските в информацията и определя първоначалните изисквания за разузнаване и наблюдение**, подлежащи на включване в плана за разузнаване. Той се координира с CJ-3, за да се гарантира използването на всички средства за разузнаване и наблюдение.

По време на брифинга, Групата за планиране на оперативно ниво запознава командира с резултатите от анализа на мисията. Брифинга е възможност да се проведе пред целия щаб, представяйки постигнатите до момента резултати, явяващи се отправна точка за следващите дейности. След брифинга, командирът одобрява предложеният му анализ на мисия и дава указания за последващата дейност и приоритети в работата на щаба. Важно е Групата за координиране на информационните операции **да развива препоръчителния принос на информационните операции към намерението на командира** и го представя за одобрение.

След което, командирът издава допълнителни указания за съсредоточаване на усилията при планирането. Командирът включва и информационните операции в тези указания, като отчита необходимите насоки за развитие на планирането им. Групата за координиране на информационните операции подпомага командира в представянето на изискванията и възможностите за офанзивни информационни операции, също така предлага експертиза в областта на уязвимостите на съюзническите информационни операции спрямо противниковите възможности и наличните защитни мерки. Възможни **специфични съображения** в тази област могат да бъдат:

- степен на уязвимост на системата за командване и управление;
- специфични дейности и изисквания към информационните операции;
- способността за провеждане на специфични нападателни и защитни действия при информационните операции;
- допълнителни сведения, необходими за провеждането на информационни операции.

Задълбоченият анализ на мисията е от решаващо значение за разбирането на цялостната дейност и определяне на пътищата за постигане на успех. Той полага основите за следващите фази на планирането. Информацията и продуктите, разработени през тази стъпка от процеса на планиране, са в основата на планиране на информационните операции.

Стъпка 2 - **„Разработване на вариантите за действие”** има за цел разработването на вариантите за действие²⁸, което се извършва въз основа на мисията, намерението на командира, както и на насоките за планиране. По правило при разработването на вариантите за действие се интегрират ефектите на всички войскови единици на съвместните оперативни сили.

Особеното в случая е, че въз основа на мисията на информационните операции, **се развива отделна концепция включваща целите и задачи на информационните операции разработени за всеки вариант за действие**. Те следва да бъдат подробно развити, с цел постигане на желаните ефекти. Вниманието е насочено към определяне на начина за постигане на информационно превъзходство в критични моменти и райони за всеки вариант за действие, което е пряко свързано с бойната мощ.

28. JP 3-13, Information Operations, 2012, p. 45.

Бойната мощ²⁹ е средство с разрушителната сила, която военните формирования могат да прилагат срещу противника в даден момент. Елементи на бойна мощ³⁰ са маньовър, огнева мощ, лидерство, защита на силите и информация. Чрез анализ на относителната бойна мощ, се определят силните и слабите страни на противостоящите сили и възможните осъществими операции. Информационните операции могат да намалят съществено разходите на ресурси за други елементи на бойната мощ.

Някои **специфични информационни задачи**, например изискващите използване на смъртоносни средства, разузнавателна подкрепа или маньовър, могат да налагат определени компромиси с други елементи на бойната мощ или конкретни действия. Тези компромиси е правилно да се разглеждат при разработването и сравняването на вариантите за действие на собствените сили.

Използването на силите по избрания вариант за действие и подкрепящите ги информационни операции, трябва да са съобразени със средствата и ресурсите, които могат да се използват за постигане на целите на операцията, както и тяхната наличност. Тези възможности са разработени в задачи на информационните операции. Групата за координиране на информационните операции развива или усъвършенства следните **специфични продукти** в подкрепа на варианта за действие:

- концепция на информационните операции;
- цели на информационните операции;
- задачи в подкрепа на всяка цел на информационните операции;
- работни схеми за информационни операции;
- синхронизационна матрица на информационните операции;
- конкретни цели имащи отношение към информационните операции;
- списък на критичните способности;
- оценка на риска свързан с информационните операции;
- критерии за успех и оценка на информационните операции.

Характерно е, че концепцията на информационните операции е свързана с цялостното разработване на вариантите за действие, посредством идентифицирането на приоритети за критични събития, фази, войскови единици и райони. Тя фокусира **ефектите от информационните операции върху критичните точки, линиите на операцията и използването на бойната мощ** в решителния момент. Тя се синхронизира с техните цели и с цялостния вариант за действие, както и с по-старшите щабове.

Целите на информационните операции се съсредоточават върху изпълнението на техните задачи и не е нужно да се отнасят до всички или само за отделни инструменти и техники. Те се обвързват с желаните ефекти и с възможностите за провеждане на настъпателни и отбранителни информационни операции.

Особено е, че при разработването на задачи, Групата за координиране на информационните операции разглежда всички инструменти и техники и въз основа на наличните способности и ресурси, определя възможният им принос за всяка цел на информационните операции. Щабните офицери, отговарящи за инструментите и техниките анализират **специфични задачи**, като ги преобразуват в:

- целеви номинации и критериите за оценка;
- задачи на подчинени войскове единици;

29. JP 1-02, Department of defense, Dictionary of military and associated terms, 31 January 2011, p. 8.
30. FM 3-0, Headquarters Department of the Army, Operations, February 2008, p. 69-75.

- искания към старшия щаб;
- дейности на функционалните специалисти в групата.

Специфично е използването на работни схеми за информационни операции, които да се използват при подготовка за анализа на вариантите за действие. Работните схеми за всяка цел и всяка концепция за информационна операция, включват следната информация:

- описание на варианта за действие;
- концепцията на информационната операция;
- цел на информационната операция;
- задачи, които подкрепят целта, изброени по инструменти и техники на информационните операции;
- очаквани противодействия от противостоящите сили за всяка задача;
- критерии за успех за всяка задача;
- информация, която се изисква за да се оцени всяка задача.

Матрицата с формат на работна схема показва как всеки инструмент и техника допринася за целта и концепцията на информационните операции в конкретния вариант за действие. Особено в случая е, че когато бъде завършена работната схема, тя улеснява Групата за координиране на информационните операции в координирането на дейностите в подкрепа на вариантите за действие, както и за развитие на всички инструменти и техники и свързаните с тях дейности. Тя показва времето, необходимо за изпълнение на информационните задачи, за наблюдение на противника, обработка и анализ и формулиране на решения.

Оценката на риска за информационните операции при разработването на вариантите за действие се фокусира предимно върху опасности свързани с изпълнение на задачите им, поради което се оценяват всички възможни опасности и свързаните с тях действия. Разглеждат се всички варианти за действие и концепцията за информационни операции, за да се определи дали се съдържат опасности, които не са идентифицирани по време на анализа на мисията. Особено е, че Групата разглежда два вида рискове свързани с изпълнение на информационните задачи, които са свързани със самите тях и рискове предизвикани от други аспекти на указанията по планирането.

При разработването на вариантите за действие се определят **критериите за успех** на информационните операции. Удачно е те да включват:

- задачите на информационните операции, които изискват оценка;
- предварителните критерии за успех за всяка задача и цел на информационните операции;
- начина за събиране на информация;
- отговорностите по събирането на необходимата информация;
- начина за използване на информацията.

Групата за координиране на информационните операции установява критериите за успех, относно значимостта на ефектите за всяка задача за постигане на една или повече цели на информационните операции. Ако резултатите от определена задача не са измерими, би следвало задачата да се елиминира. Оценката на всички задачи по време на изпълнение може да бъде непрактично, поради което се оценяват задачи, които подкрепят решаваща операция, както и съответствието им с плана и заповедта за операцията.

Особено е че Групата за координиране на информационните операции препоръча най-подходящ вариант за командване и управление, за всеки вариант за действие съобразен с изпълнението му. След като бъде избран даден вариант, неговите задачи се превръщат в

задачи за щаба. Оценката на информационните операции, включително и на уязвимостта, определя нуждата от информация и свързаните с това дейности.

Проиграването на вариантите за действие има за цел да определи най-подходящия вариант за изпълнението на мисията с минимални загуби, оптимално използване на силите и запазване на инициативата и стимулирането на идеи и предположения, които в противен случай не могат да бъдат достигнати. По време на подготовката за военна игра, групата за координиране на информационните операции предоставя на CJ-2 вероятните противниковите действия, реакциите на приятелските информационни операции и разработва критерии за оценка на ефективността и ефикасността на всеки вариант за действие, които са основа за сравнението. Използването на специфични критерии за оценка на информационните операции позволява да се обяснят предимствата и недостатъците на всеки вариант за действие.

По време на военните игри, групата за координиране на информационните операции участва във формирането на процеса „действие-реакция-противодействие“³¹. При откриване на пропуски е възможно да се променя концепцията на информационните операции, целите и задачите, за да се противодейства на възможни действия на противостоящите сили.

Чрез *сравняване на вариантите за действие* се определя осъществимия подход в операцията с най-голяма вероятност за успех, срещу най-вероятният и най-опасният противников вариант за действие. Всеки от вариантите за действие се сравнява по отношение на критериите за оценка, установени преди проиграването и се идентифицират предимствата и недостатъците на всеки по отношение на другите. Групата за координиране на информационните операции определя варианта, при които информационните операции в най-голяма степен подкрепят изпълнението на операцията, въз основа на критериите за оценка установени по време на подготовката на проиграването. Резултатите от това сравнение стават част от оценката на информационните операции.

След завършване на сравняването на вариантите за действие щабът определя предпочитания вариант и го препоръчва на командира. Концепцията за одобрения вариант за действие се превръща в концепцията за самата операция и съответно концепцията за информационните операции по съответният вариант за действие се превръща в концепцията на информационните операции. След като веднъж е одобрен вариантът за действие, командирът издава допълнителни указания за планиране, а CJ-3 издава оперативна планираща директива.

2.2.4. Четвърта фаза – „Разработване на план за операцията“.

По време на брифинга за избор на вариант за действие, групата за координиране на информационните операции е готова да представи концепция за информационните операции и становището си за всеки вариант. Въз основа на решението на командира за окончателно избраният вариант за действие и указанията му, групата за планиране на оперативното ниво прецизира варианта и изготвя концепция за операцията³². Групата за координиране на информационните операции подготвя приложенията към концепцията, отнасящи се до информационните операции. Тези приложения обикновено включват матрици за провеждане и оценка на информационните операции.

Групата за координиране на информационните операции разработва концепцията за информационните операции на базата на концепцията на операцията. Чрез нея се утвърждават

31. Marine Air-Ground Task Force Information Operations, U.S. Marine Corps, 2003, p. 21-23.
32. AJP-3.10 „Allied Joint Doctrine, for Information Operations”, 2009, p. 54-55.

приоритетите, целите и съответните приложения на инструментите и техниките на информационните операции. Тя дава необходимата информация на подчинените, която им е необходима, за да се синхронизират ефектите на информационните операции. Групата предоставя следните елементи, като част от оперативния план:

- намерението на командира относно желаните промени в информационната среда;
- информационните цели, произтичащи от специфичните за мисията стратегически и политически насоки за информационни дейности;
- инструкции за вътрешно и външно шабна координация, относно изпълнението на информационните операции в рамките на техните собствени и подчинени формирования;
- съображения на информационните операции относно изискванията към разузнаването и оценка на ефектите в информационната среда;
- координацията и подкрепата на участващите в основните информационни дейности е добре да бъдат включени като препратки към съответните функционални приложения.

Крайният резултат от процеса на планиране е завършен план за операцията. Групата координира изпълнението на информационните операции с организации, ангажирани с изпълнението на задачи, както и с тези, които ще се възползват от резултатите им. Също така подпомага и подготовката за провеждането им с подчинените шабове и синхронизира изпълнението им с действията на стратегическо ниво.

Това за съжаление е съюзната процедура и тя не съответства на националните реалности, защото:

- липсва национален документ, който да регламентира процедурите, дейностите, фазите и отговорностите при планирането на информационните операции;
- липсват национални публикации които да опишат механизмите, връзките и отношенията между членовете на Групата за координиране на информационните операции, т.е., модел за работа на същата при планиране на информационни операции;
- няма подготвени специалисти и експерти по въпросите на планирането на информационни операции;
- няма регламентиращ документ, който да определя насоките и подходите по въпросите на информационната политика и стратегия;
- няма структура която да формира насоките за развитие на информационните операции на оперативното ниво;
- няма специфичен документ който да регламентира принципите, сроковете и архитектурата за изграждане и развитие на способности на въоръжените сили за участие в информационни операции и др.

Проведените изследвания естествено ни навеждат към следните по-важни

ИЗВОДИ

1. При планиране на информационните операции задължително се отчитат специфичните изисквания на командването и целите в конкретната операция, като за тяхното планиране следва да се формира Група за координиране на информационните операции на оперативното ниво на управление. Основните изходни данни за планирането им са извършваните до началото на планирането на многонационалната съвместна операция информационни дейности на стратегическо ниво, заповяданата мисия, пространството на операцията и информационната среда.

2. Групата за координиране на информационните операции е неразделна част от шаба на многонационалните съвместни оперативни сили и следва възприетия процес на планиране, с отчитане на редица специфични особености при планирането на

информационните операции. Това ще позволи ефективното интегриране на ефектите от информационната операция в интерес на мисията, целите и задачите на операцията на многонационалните съвместни оперативни сили.

3. В национални условия се забелязва известен вакуум в доктриналните постановки, а и разполагаме с недостатъчен опит и традиции по отношение на планиране и провеждане на информационни операции. Основен проблем доскоро беше липсата на национална публикация, а за съжаление все още не разполагаме със налични структури и способности в областта на информационните операции.

ТРЕТА ГЛАВА:

УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА СПОСОБНОСТИТЕ НА ВЪОРЪЖЕНИТЕ СИЛИ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ ЗА УЧАСТИЕ В ИНФОРМАЦИОННИ ОПЕРАЦИИ

В главата е направен преглед на наличните способности на въоръжените сили на Република България за участие в информационни операции в многонационална среда и са систематизирани концептуално и организационно направление за развитие на способностите на въоръжените ни сили за участие или провеждане на информационни операции. Предложено е допълнение на способностите в областта на информационните операции в Списъка с необходимите способности за участие в мисии. Предложен е модел за работа на групата за координиране на информационните операции на оперативно ниво и структура на Център за информационни операции на въоръжените сили на Република България.

3.1. Налични способности на въоръжените сили на Република България за провеждане на информационни операции.

Въоръжените сили на Република България „са създадени от държавата военни и специализирани формирования и техни обединения, подчинени на специфична организация и ред на функциониране, които притежават и прилагат военни и специални средства за действие за осигуряване целите на отбраната на страната”³³. Техните задачи са вменени в приетата през 2011 г. Стратегията за национална сигурност³⁴. Така определените задачи формулират ролята на въоръжените сили на Република България „да допринасят за защитата на националните интереси, гарантиране на териториалната цялост, независимостта и сигурността на страната, заедно с войските на съюзниците да възпират противостоящите сили и да постигат победа, да допринасят за задържане на заплахите далеч от границите на страната и запазване на международния мир и сигурност”³⁵.

Въз основа на задачите и ролята са определени трите мисии на въоръжените сили:

- отбрана;
- подкрепа на международния мир и сигурност;
- принос към националната сигурност в мирно време.

За изпълнението на тези мисии Република България изгражда въоръжените си сили в съответствие с ролята им, мисиите им и способностите им за изпълнение на широк диапазон от мисии и задачи. Те биват „развърнати по единен щат за мирно време и при кризи, подготвят се по единни програми, използват единни оперативни процедури, методики и единни доктрини, но ключовият елемент в тези постановки за изграждането и развитието на въоръжените сили е способността”³⁶, като под *оперативната способност* се разбира

33. Закон за отбраната и въоръжените сили на Република България, София, 2009 г., стр. 20-21.

34. Стратегия за национална сигурност на Република България, София, 2011 г., стр. 24.

35. Национална отбранителна стратегия, София, 2011 г., стр. 10.

36. Бяла книга за отбраната и въоръжените сили на Република България, София, 2009 г., стр. 20-21.

„възможност за изпълнение на действие/ действия за постигане на определена цел/цели или желан краен резултат, при определени условия и в съответствие с установените стандарти”³⁷. Тя е съвкупност от елементите: **доктрини и концепции, организационна структура, подготовка, материални средства, личен състав, командване и управление, инфраструктура и оперативна съвместимост**. Възможни са следните подходи за структуриране на способностите³⁸:

- по отношение на решаваните задачи;
- по отношение на поддържащите технологии и системи оръжия, бойна техника и оборудване;
- по отношение на ресурсното осигуряване.

Решаващо значение при изграждането на способностите има нивото на политически амбиции³⁹ по отделните мисии на въоръжените сили на Република България. По възприетите нива на амбиции по трите мисии се очертава дефицит от способности за тяхното изпълнение⁴⁰. Преодоляването на недостига от способности изисква тяхното приоритизиране.

Решението за изпълнение на утвърдените варианти за преодоляване на липсите от способности се реализира в „План за развитие на въоръжените сили на Република България”. В този план, като приоритет е заложено участието на формирования от националните въоръжените сили в многонационални съвместни и експедиционни операции, заедно със страните от НАТО и ЕС. За изпълнението на мисиите и задачите на въоръжените сили и постигане нивото на амбиции се изисква адекватен профил от военни способности⁴¹, които са дефинирани и групирани областите, като навременна наличност на силите, ефективно разузнаване, развърщане и мобилност, ефективно въздействие, командване, управление и комуникации, логистично осигуряване и оцеляване и защита на силите.

Не е без значение и факта, че този план има хоризонт на действие до 2014г., а изграждането на способности за провеждане на информационни операции не е директно застъпено в него. Редно е да се постави въпроса: Защо информационните операции не са намерили своето място в плана за изграждане и развитие на въоръжените сили? Най-вероятно отговорът на този въпрос е заложен в Доктрината за провеждане на операциите НП-3, съгласно която информационните операции са „координирани и синхронизирани въздействия върху информацията на противостоящите сили, информационно-базираните системи и процеси и защитата на собствените такива, за създаване на желани ефекти, влияещи върху волята, разбирането и способностите на противостоящите сили за борба и постигане на поставените цели. Те са интегрираща функция, фокусирана върху информационната среда и не са способност”⁴². При наличие на подобна формулировка е разбираема причината, поради която в плана за изграждане и развитие на въоръжените сили на Република България не са заложени за изграждане и развитие способности за провеждане на информационни операции. Но следва да си зададем въпроса: Как въоръжените ни сили, чието изграждане се основава на способности, ще могат да участват в провеждането на информационни операции в многонационален формат при положение, че те не развиват подобно способности?

37. Национална отбранителна стратегия, София, 2011 г., стр. 15.

38. Методология и сценарии за отбранително планиране, София, 2007 г., стр. 204- 207.

39. Бяла книга за отбраната и въоръжените сили на Република България, София, 2009 г., стр. 22-23.

40. Бяла книга за отбраната и въоръжените сили на Република България, София, 2009 г., стр. 27.

41. План за развитие на въоръжените сили на Република България, София, 2010 г., стр. 36-43.

42. НП-3, Доктрина за провеждане на операциите, Министерство на отбраната, София 2012 г., стр. 17.

Към момента въоръжените ни сили не разполагат с визия за развитието си, както и с информационна стратегия и политика за информационните операции. В процес на разработване и приемане е „Доктрина за информационните и психологическите операции”, но разработването и приемането на подобен документ се обезсмисля поради липсата на предходните.

Разглеждайки възможните направления за усъвършенстване на участието на въоръжените сили на Република България в информационни операции в многонационална среда би било удачно да се направи през призмата на поддържаните и развиваните способности и способности, които предстои да се изграждат в интерес на информационните операции. Отчитайки, че приоритетни за въоръжените сили е участието в многонационални експедиционни операции, а за защитата на страната се разчита на задействането на колективната система за отбрана то оперативната съвместимост на нашите въоръжени сили и тези на партньорите ни трябва да е на ниво позволяващо ефективното провеждане на многонационални съвместни операции. Но съпоставяйки информационните операции като цяло и поотделно по инструменти и техники с елементите на способността, можем да изведем реалното състояние на способностите за провеждане на информационните операции във въоръжените ни сили и да изведем направленията на усъвършенстването им.

Анализирайки отделните инструменти и техники на информационните операции спрямо елементите на способността то би било подходящо да се направи следното разделение на инструментите и техниките:

- психологически операции, информационна сигурност, електронна война и гражданско-военно сътрудничество;

- представяне, позиция и профил, операции по сигурността, военна заблуда, физическо унищожаване, ключов лидер–ангажимент и операции в компютърните мрежи.

В първата група попадат инструменти и техники, за които във въоръжените сили на Република България към момента съществуват изградени структури, окомплектовани с личен състав, преминаващ редовна подготовка и изпълняващи определените им задачи. Разглеждайки през призмата на всеки един елемент на способността ще установим че „Електронна война” и „Информационна сигурност” в голяма степен се оказват водещи по отношение на останалите инструменти и техники.

Във втората група попадат инструменти и техники, които имат комплексен характер и тяхното развитие е пряко обвързано с редица други способности на въоръжените сили. Например операциите по сигурността, военната заблуда и физическото унищожаване макар да са инструменти и техники на информационните операции не са единствено приоритет на информационните операции, а по скоро са обвързани с цялостното изграждане и развитие на въоръжените сили и конкретното им използване в операциите. А „Ангажимент на лидера” и „Представяне, позиция и профил” имат колкото конкретно измерение, толкова и относително. Причините за това се коренят в множество фактори, сред които могат да бъдат историческото развитие на въоръжените сили и функциите им в обществото.

Прилагането на инструментите и техниките на информационните операции е възможно посредством изграждането и развитието на способности, но това е невъзможно, без да се преодолее дефицита от способности в областта на информационните операции.

Преодоляването на този дефицит може да се осъществи посредством прилагането на методологията за оценка и приоритизация на необходимите способности⁴³.

Тази методология има за цел на един предварителен етап да бъдат определени необходимите оперативни способности, които е необходимо приоритетно да се развиват и прилагат в подготовката за участие при провеждане на многонационални съвместни операции. Нейното прилагане би позволило на въоръжените ни сили да поддържат и развиват оперативни способности позволяващи ефективното и пълноценно участие в операции със страните партньори.

Методологията регламентира реда за оценка и приоритизация на съществуващите способности на формированията за участие в конкретна мисия, като се обхваща цялостното организиране на войсковата дейност и изпълнение на задачите от щабовете и/или формированията. Това налага определянето на критерии, които е необходимо да се изпълняват. Тяхното изпълнение в съчетание с критериите залегнали в методологията, в пълен обем, означава постигане на пълните оперативни способности на силите.

Правилата и процедурите на методологията за оценка и приоритизиране на съществуващите способности на силите определени за участие в конкретни съвместни операции се използват от комисията за сертифициране. За изпълнението на тази задача, комисията за сертификация използва утвърдени „критерии за оценка на оперативните способности”.

Работата на комисията от експерти обхваща следните етапи:

- **първи основен етап** - оценка на съответствието на наличните способности на минималните военни изисквания за задоволяване на потребността, за участие в конкретна мисия или съдържащи се в критериите за важност;

- **втори основен етап** - определяне на относителната важност на всяка една от способностите и одобрение на приоритетните списъци по функционални области;

- **трети основен етап** - изготвяне на единен списък на необходимите способности, подредени по приоритети.

Критериите за оценка на способността за участие в мисии се определят с цел оценка на оперативните способности на формированията за участие многонационална съвместна операция. Целта е определяне на комплект от критерии, които да бъдат използвани в процеса за анализ на съществуващите оперативни способности и оценка на тяхната важност, извършван чрез методологията - по отношение на наличните оперативни способности изградени в процеса на подготовка на формированията и необходимите оперативни способности за конкретната мисия. Критериите са определени с оглед разработването на единен приоритетен списък от неотложни задачи, които трябва да се изпълнят в интерес на повишаване готовността за участие в конкретна мисия. При изготвянето на методологията се изхожда от факта, че формированията определени за участие в мисии се подготвят по специални програми, но те не могат да бъдат съобразени на 100% със спецификата на всяка една бъдеща задача, което изисква да се приоритизират способностите, на които трябва да се обърне допълнително внимание в непосредствената подготовка, веднага след поставянето на задача за участие в конкретна операция (преди започването на подготовката).

43. Христов, Н. Военни аспекти на стабилизираща операция след конфликт с висока интензивност, Дисертационен труд за присъждане на научна степен „Доктор на науките”, София 2011 г., стр. 157-176.

След определянето на комплекта от критерии за работа на методологията, на тяхна база се разработва и *списъка от необходимите способности*. Този списък е възлов за работата на методологията. С негова помощ се постига основната цел, заради която е създадена методологията, а именно приоритизация на съществуващите способности на сертифицираното подразделение за участието му в конкретна операция, като те се сравняват със списъка от необходими способности за изпълнение на мисията по този начин се открива недостига от съществуващи способности. При решаване на задачата за приоритетна подредба на определените критерии според предпочитанията на анкетирания се използва методологията за многокритериална оптимизация.

Анализирайки списъка с необходимите способности се открива пропуск в способностите за планиране, провеждане или участие в информационни операции. Поради тази причина чрез прилагането на методиката е възможно списъкът с необходимите способности да се допълни със способности имащи отношение към информационните операции. Поради тази причина е уместно да се добавят способности с номера 9, 16, 20, 21, 31, 41, 46, 56, 67, 75, 78, 79 и 83 в *Списъка с необходимите способности за изпълнение на мисия*.

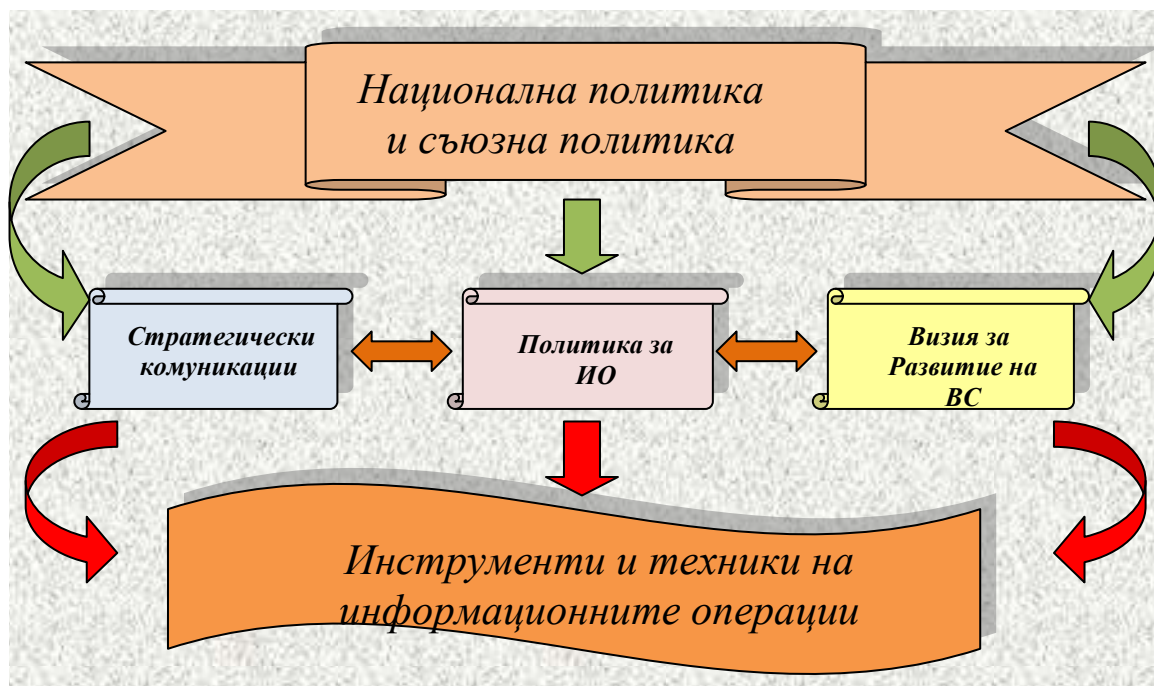
От горепосочените факти са видни твърде ограничените способности на въоръжените сили на Република България за участие в информационни операции, както и невъзможността за самостоятелно провеждане на информационни операции в целия спектър на възприетите инструменти и техники.

3.2. Концептуално усъвършенстване на способностите на въоръжените сили на Република България за участието в информационни операции.

Започналият процес на преглед на Отбраната и инициативата за създаване на визия - 2035 са добра предпоставка за включване на информационните операции като приоритет в изграждане на бъдещи способности. В този документ е добре да се разгледат *възможностите на въоръжените ни сили да функционират в глобалната информационна среда* и роля ѝ в бъдещите операции. Формирането на информационно превъзходство в тази среда се превръща в задължително условие в бъдещите съвместни операции. Достигането на това относително и нетрайно превъзходство е възможно чрез провеждането на информационни операции. За което е наложително тяхното включване в евентуален бъдещ план за развитие на въоръжените сили на Република България (фигура 6). Това ще породви необходимостта от концептуални, организационни и технологични промени и развитието на обучение за поддържане на предимство в информационната среда, което е от ключово значение за реализирането на оперативните способности на въоръжените сили.

На следващо място трябва да се приеме *национална информационна стратегия и политика* в областта на информационните операции, но отново е добре да погледнем националните регламентиращи документи. В стратегията за национална сигурност кибер престъпността е определена като една от основните заплахи, която е „глобална и анонимна заплаха за информационните системи. Деструктивните въздействия върху информационните системи и мрежи могат да доведат до криза чрез затрудняване и/или блокиране нормалното функциониране на важни за икономиката, финансовата система и държавното управление системи или отделни компоненти”⁴⁴.

44. Стратегия за национална сигурност, София, 2011 г., стр. 6.

Фиг. 6. Концептуален подход за изграждане на способности за информационни операции.

Националната отбранителна стратегия доразвива тези постановки, като увеличените рискове „за информационната сигурност и заплахите от кибернетични атаки срещу стратегически граждански и военни комуникационно-информационни системи и срещу сили, участващи в мисии и операции извън територията на страната. Те се пораждат от динамичното развитие на технологиите, разширяването на кръга от престъпни и екстремистки организации и хакери, които се опитват да осъществят нерегламентиран достъп до класифицираната информация, създавана, обработвана, съхранявана и пренасяна в автоматизирани информационни системи или мрежи”⁴⁵. Доктрината на въоръжените сили прави опит за концептуално представяне на решението на проблема, като разглежда информационният инструмент, като елемент на националната мощ, който „се използва с цел легитимиране на собствените действия и получаване на подкрепа от широката общественост за тях, възпиране на опонента или привеждането му в заблуждение относно собствените намерения. Прилагането на този инструмент става чрез планиране и провеждане на информационна операция”⁴⁶. В тази връзка същият този документ определя и реда за действие, като „Началникът на отбраната предлага на министъра на отбраната ... , политика по отношение на информационните, психологическите и специалните операции и връзките с обществеността”⁴⁷. Но слабото място в тази регламентация е разглеждането на информационните операции единствено като съставен елемент на съвместните операции. Това се явява **пропуск по отношение на възгледите за водене на информационна война, явяваща се съвкупност от множество информационни кампании и операции** провеждани в глобален или регионален мащаб. Това са дейности тясно обвързани с провежданата национална или съюзна политика и се явяват постоянен процес на формиране на политическо влияние, отслабване на властта, и единството на противостоящите сили,

45. Национална отбранителна стратегия, София, 2011 г., стр. 3-4.

46. Доктрина на въоръжените сили на Република България, София, 2011 г., стр. 12.

47. Доктрина на въоръжените сили на Република България, София, 2011 г., стр. 43.

уронване на авторитета и доверието в тях и формиране на благоприятна обществена среда за реализиране на собствените политически, икономически и военни цели.

Погледнато през призмата на въоръжените сили то провеждането на съвместни операции и в частност на информационни, представляват един елемент от глобалното информационно противоборство. Следователно **информационната политика и стратегия трябва да са постоянно действащи**, а не да се формират за конкретна операция, те трябва само да се конкретизират ако е необходимо за конкретната обстановка. Този пропуск може да се избегне чрез приемане на постоянно действащи документи в тази област, които трябва да са в съответствие с действащите съюзнически документи.

В НАТО е приета директива за стратегическите комуникации (ACO Directive (AD) 95-2, ACO Strategic communications, 18 April 2012) и политика за информационните операции (Military Decision on MC 0422/4, NATO Military Policy on Information Operations, 20 July 2012), които са двата основни регламентиращи документа на съюза в областта на информационните операции, прилагането, на които е предпоставка за съвместимост между националните и съюзните способности в тази област, както и възможност за постигане на информационно превъзходство при провеждането на съвместните операции.

Извършването на всичките тези дейности не би било възможно без изграждането на способности за провеждане на информационни операции, включени в план за изграждане и развитие на въоръжените сили на Република България и без формирането на структура пряко отговорна за провеждането на информационни операции. Удачно би било тази структура да функционира на стратегическо ниво като Център за информационни операции на въоръжените сили на Република България.

3.3. Организационно направление за развитие на способностите на ВС за участие или провеждане на информационни операции.

То може да се осъществи в две насоки – **развитие на съществуващите способности** за планиране на информационни операции и **изграждане на нови способности** на въоръжените сили за провеждане на информационни операции.

Първата насока е свързана с разработване на стъпки, подходи, механизми и дейности провеждани от Групата за координиране на информационните операции в определена методическа последователност, които могат да бъдат обединени и представени като Модел за работа на Групата за координиране на информационните операции.

Основавайки се на така разгледаните особености в процеса на планиране на информационните операции на оперативното ниво в хода на разработване на дисертационния труд бе разработен и предложен за въвеждане **„Модел за работа на Групата за координиране на информационните операции в процеса на планиране на съвместна операция“**.

Този модел включва дейностите по фази от 2 до 5 съгласно приетия процес на планиране на оперативното ниво в НАТО, описан в Comprehensive Operations Planning Directive, Interim V 2.0. В модела са включени дейностите по онези фази от процеса на планиране, при които Групата за координиране на информационните операции извършва специфични дейности по планирането на информационните операции и крайният продукт, с който трябва да завърши работата по тях.

Във фаза 2 „Преглед на стратегическата обстановка и вариантите за военен отговор“ групата се активира, запознава се с постъпилите инициращи документи и подпомага процеса на всестранината оценка на оперативната среда и извършва оценка на информационните операции провеждани до момента на инициране на процеса на

планиране. Във фаза 3 „Оперативна оценка” групата извършва оценка на информационната среда и определяне на цели на информационните операции, което подпомага анализа на мисията. Във фаза 4 „Разработване на план за операцията” Групата за координиране на информационните операции разработва концепция по всеки един от вариантите за действие, участва в сравняването и оценката им и предлага най-подходящ вариант за провеждане на информационна операция в хода на съвместната операция. След окончателния избор на вариант за действие на съвместните оперативни сили доразвива и детайлизира варианта за действие при провеждането на информационната операция и изготвя анекс „Информационни операции” към плана за операцията. При фаза 5 „Изпълнение” може да се извърши оценка на операция, като дейността на групата не включва специфични елементи и дейности, които да е необходимо да се разглеждат.

Следва да подчертаем, че предложеният модел предлага конкретни стъпки, подходи и описва дейностите при планиране на информационните операции на оперативно ниво, успоредно с процеса на планирането на съвместната операция. Особено важно е, че осигурява на Групата за координиране на информационните операции възможност за пълноценно сътрудничество с останалите щабни елементи, като подпомага процеса на планиране и обмена на информация в щаба на съвместните оперативни сили и с невоенни организации, извършващи дейности в интерес на информационните операции. Моделът също така осигурява ефективност и качество в работата и подпомага максималното интегриране на информационните операции в операциите на съвместните оперативни сили с отчитане на предприетите и извършвани информационни дейности на стратегическо ниво.

Като цяло, основната заслуга и главно достойнство на модела е, че отчита националните особености, структурата и традициите на оперативното изкуство и подпомага развитието на способностите на въоръжените сили на Република България за провеждане или участие в информационна операция.

Предложеният модел беше експериментиран при провеждането на щабна тренировка на тема „Планиране на операция за поддържане на мира”, в периода 02-05.12.2013 г. със специализантите от Стратегическия курс във факултет „Национална сигурност и отбрана”. От резултатите от проведеният експеримент могат да се направят два основни извода, че предложеният модел за работа на групата за координиране на информационните операции е напълно приложим и значително повишава ефективността и качеството на планиране на информационните операции, в общия процес на планиране на операции на оперативно ниво.

Втората насока свързана с организационното изграждане и развитие на способностите на националните въоръжени сили за участие в информационни операции, касае **изграждане на специфична структура**, която да осъществява ръководство на стратегическо ниво и да развива способностите на въоръжените сили на Република България за участие или провеждане на информационни операции. Такава структура може да бъде наречена **Център за информационни операции на въоръжените сили на Република България**.

Предлагаме Центърът да бъде част от Щаба по отбрана, като самостоятелна структура. Причината за това се корени в същността на информационната война, информационни операции и като цяло в информационното противоборство, представляващо дискретното събиране, манипулиране, разпространяване и унищожаване на информация за политически, икономически, инфраструктурни, социални и военни дейности както на противостоящите сили така и за собствени и съюзническите сили. И тъй като посочените

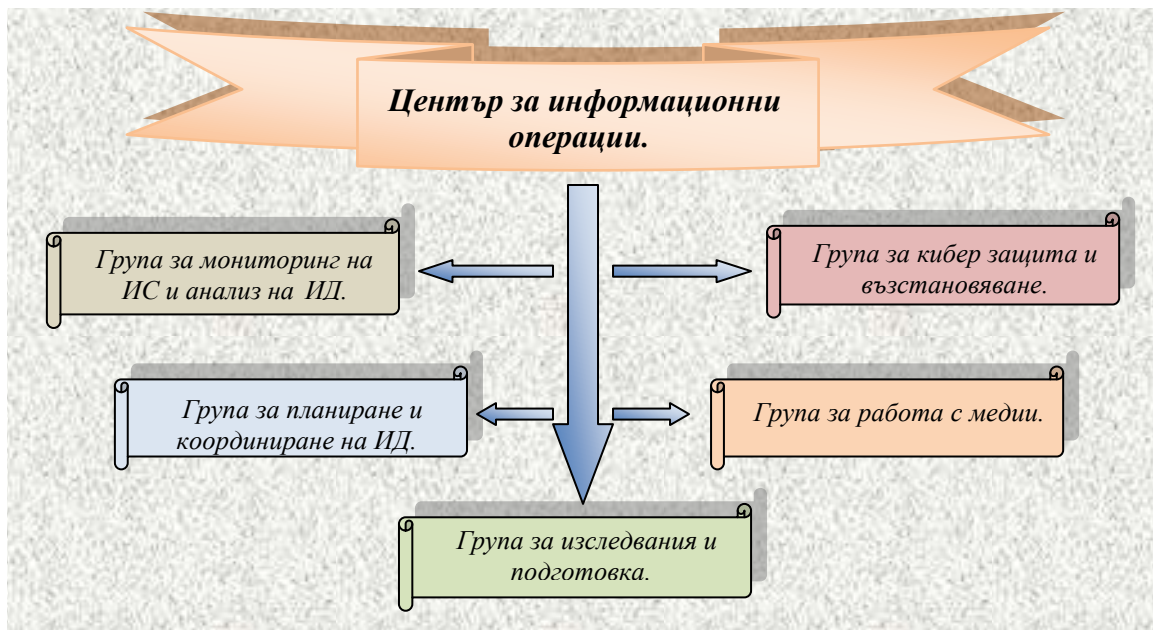
дейности не са точно регламентирани в правния мир, то образно казано дейността му може да се извършва „на ръба на закона“.

Анализите на аналогичните структури в съставите на въоръжените сили на страните от НАТО показва, че **основните дейности** на центъра следва да се заключават в:

- развитие на способностите за провеждане и участие в информационни операции (война);
- развитие на нормативната база на въоръжените сили за подготовка и провеждане на информационни операции;
- подготовка на военнослужещи от всички родове войски и структури на пряко подчинение на Министъра на отбраната за участие в информационни операции в национален и многонационален формат;
- подготовка на граждански специалисти от ведомства и структури имащи отношение към информационните операции;
- идентифициране и противодействие на чужди информационни дейности, застрашаващи националната сигурност на Република България;
- осигуряване на информационна сигурност на въоръжените сили и дейности от национално значение;
- развиване на инструментите за въздействие на информационните операции при провеждането на защитни и нападателни информационни дейности, както при провеждането на съвместни операции така и без пряката намеса на военни сили;
- мониторинг на информационната среда;
- подготовка и провеждане на ситуационни игри, включително и в национален мащаб за противодействие и защита от неприятелско информационно въздействие;
- координиране на всички информационни дейности в Министерството на отбраната, службите за сигурност и други ведомства и организации;
- избор и контрол на съобщения предавани към одобрени информационни агенции и медии;
- изучаване и развитието на средствата и методите за водене на информационна война и информационни операции.

Удачно би било **отговорността за дейността на центъра** да поеме от заместник-министъра на отбраната, а **работата му да се ръководи** от назначено за целта лице - административен ръководител. Причината за това е пряката обвързаност на извършваната дейност с провежданата политика, както от самото министерство така и от политическото ръководство на страната. Поради което е необходимо участието и на невоенни представители в състава на центъра, защото информационните операции провеждани на стратегическо ниво кореспондират с значително по мащабни и продължителни дейности, като информационни кампании и дори информационни войни. В допълнение последните могат да се провеждат и без пряката намеса на военна сила.

За да се гарантира прилагането на инструментите и техниките на информационните операции в съответствие с предназначението им е целесъобразно в състава на центъра да се включат следните **структурни елементи** (фигура 7).

Фиг. 7. Структура на центъра за информационни операции на въоръжените сили на Република България (вариант).

Групата за мониторинг на информационната среда и анализ на информационните дейности - има основна отговорност по координиране на дейността и обменя информация със специалните служби в лицето на Държавна агенция национална сигурност, Държавна комисия по сигурност на информацията, Военна информация, Министерство на вътрешните работи, Министерство на транспорта и информационните технологии и др. по необходимост. Дейността ѝ трябва да включва проследяване и анализ на информационните дейности в информационното пространство, засягащи националните интереси с акцент върху потенциално деструктивно действие. Определяне на възможни източници на информационна агресия, началото и характера на информационни атаки срещу правителствени, финансови, инфраструктурни, социални, военни или граждански обекти на територията на страната или намиращи се зад граница но имащи отношение към националната сигурност.

Група за планиране и координация на информационните дейности - има отговорности по планирането, подготовката и провеждането на всички информационни дейности на стратегическо ниво, развитие на информационната стратегия и политика, като постоянно действащ инструмент на националната мощ, разработване на планове за противодействие на информационни атаки срещу страната и планове за активни действия срещу организации и обекти извършили информационна агресия срещу страната. Групата ще координира и подпомага взаимодействието и работата с международни организации на които страната е член в провеждането на съюзната информационна политика и подпомагането на многонационалните съвместни информационни дейности в интерес на съюза. Групата ще изготвя становища и съвети към политическото и военното ръководство на страната относно информационната сигурност и състояние на страната. При въвличане на страната във въоръжен конфликт или при участието на формирования от въоръжени сили на страната, тя ще трябва да е в състояние да участва в процеса на планиране на стратегическо ниво, да разработва насоките за развитие на информационните операции на оперативно ниво.

Група за кибер защита и възстановяване от въздействия в информационната среда – има отговорности по провеждане на операции в компютърните мрежи и в електромагнитния спектър. Обвързването на тези дейности е продиктувано от съществуващите способности за разпространение и препредаване на програми както в ефира, така и в мрежите. Не е без значение и факта, че отделни техни компоненти се препокриват и/или допълват. Групата трябва да подпомага изграждането и развитието на подходите за защита на собствените мрежи и канали за предаване и съхранение на информация. Да подпомага изграждането на защитни „филтри”, чрез които при необходимост да се въздейства върху разпространението на информация по глобалната мрежа към и от страната, да проследява дейността на основните сървъри осигуряващи работа на мрежата, разпространяваната от тях информация и при необходимост да изготвя препоръки за ограничаване на вредното им въздействие. Да извършва наблюдение на дейността в ефира и да съблюдава нормалната работа на навигационните системи, обслужващи държавните институции, въоръжените сили и частните организации, както и да осигурява препоръки за тяхната сигурност. Формира мерки по информационна сигурност и методи за работа при атаки в мрежата. Да разработва подходи за възстановяване след подобни въздействия, както и да координира дейността на отделните центрове за кибер защита. Като цяло групата трябва да насочи своята дейност за гарантиране на нормалното функциониране на държавната администрация, транспорт, комуникации, енергетика, въоръжени сили и финансова система. Защитата на тези сектори ще способства за осигуряване нормалното функциониране на държавата и не позволяване постигането на основните цели на потенциални хакерски или злонамерени атаки.

Група за работа с медиите - подготвя и развива методите за взаимодействие с медиите в интерес на информационната политика на страната. Тя е отговорна за разпространението на информация посредством електронните и печатни средства за масова информация, техния подбор, редактиране и време за представяне. Същата подбира медици, редактори и журналисти, които да получават, обработват и разпространяват информация от държавното ръководство на страната и въоръжените сили при спазване на определени правила за поведение. Групата формира медийния подход за поддържане на благоприятно обществено мнение към дейността на правителството, въоръжените сили и операциите на съюза провеждани с участие със собствени сили. Анализира основния поток от разпространяваната медийна информация и изготвя подходи за неутрализиране или смекчаване на негативното въздействие върху обществото и въоръжените сили. Организира провеждането на периодични брифинги, пресконференции и срещи за отразяване дейността на въоръжените ни сили при участие в коалиционни операции. Изготвя препоръки и предложения за наблюдение, дискредитиране и ограничаване на дейността на злонамерени медици, организации и личности в интерес на националната сигурност.

Група за изследвания и подготовка в областта на информационните операции - изучава и развива методите за информационно въздействие, организира придобиването на способности за провеждане на информационни операции посредством въвеждането на иновативни и нестандартни подходи за въздействие или защита. Разработва процедурите и изискванията за работа с отделните инструменти и техники на информационните операции, формира подходи за защита от нежелано въздействие в информационната среда и върху информационната инфраструктура. Подготвя провеждането на ситуационни игри с цел повишаване на готовността на специалистите от различните ведомства за работа в условия на информационно въздействие или в интерес на информационните операции. Анализира

потенциални подходи за въздействие и предлага процедури за ограничаване на предизвиканите от тях щети. Провежда подготовка на граждански специалисти, особено на журналисти и компютърни специалисти, както и на военнослужещи за участие в планирането и провеждането на информационни операции. Участва в разработването на нови информационни оръжия и тества начините за използването им срещу военното и политическото ръководство на противостоящите сили.

Периодично провежда военни учения, на които се симулира извършването на нападения срещу собствената информационна инфраструктура. По време на тренировките търси слабостите в информационната сигурност на автоматизирани системи с различни приложения. Извършва подбор и подготовка на кадри за работа в областта на информационните операции от всички видове въоръжени сили.

Така предложената структура и основни отговорности на центъра могат да подлежат на промяна и развитие, но формирането на подобен център би имало не само положително въздействие върху изграждането и развитието на способностите за водене на информационни операции от въоръжените ни сили, но и тяхното участие в многонационални информационни операции. В негово лице ще се изгради ръководна структура която ще ръководи, координира и подготвя въоръжените ни сили и страната като цяло не само за участие или провеждане на информационни операции, а и за едно ново поколение война наречена информационна. Това би имало изключително възпиращ ефект срещу евентуални информационни и/или военни агресии върху страната. При участие на въоръжените ни сили в евентуални конфликти или операции в национален или многонационален формат, провежданите информационни дейности биха довели до значителна икономия на сили и средства, както и до снижаване на бойните загуби. В чисто национален мащаб защитата на страната от злонамерени информационни въздействия би имало положително въздействие върху политическата, икономическата и финансовата стабилност. Не е без значение и влиянието върху социалната сфера, в която чуждото влияние и чуждо поклонничеството са достигнали неприемливи измерения. Защитата в представянето на собствената култура и ценности би имало изключително благоприятно влияние върху днешното и бъдещото поколение, което в съвременния глобализиращ се свят би допринесло за съхраняването на националната ни идентичност. Нуждата от високо подготвени специалисти за работа в областта на информационните операции би подпомогнало развитието на научния потенциал, както и съхраняването на квалифицирани кадри в страната. Подготовката на военнослужещите за работа в Центъра и Групата за координиране на информационните операции може да се извършва посредством участието в курсове за след дипломна квалификация във Военна академия „Г. С. Раковски”.

Проведените изследвания позволяват да бъдат изведени следните основни

ИЗВОДИ

1. Прегледът на наличните способности на въоръжените сили на Република България разкрива липсата на редица основополагащи документи и на съответните структури за провеждане и/или участие в информационните операции. По тази причина същите не са в състояние самостоятелно да провеждат информационни операции в целия спектър на възприетите инструментите и техники, а още по-трудно би било участието им в информационни операции в многонационална среда.

2. Липсата на някои основополагащи стратегически доктринални документи на въоръжените сили на Република България в посочената област, като актуална визия за

развитието на въоръжените сили, Информационна стратегия, Информационна политика и Доктрина за информационните операции, не позволяват успешното своевременното изграждане и развитие на националните способности за провеждане или участие в информационни операции.

3. Усъвършенстването на съществуващите способности на въоръжените сили за участие в информационни операции в многонационална среда може да се осъществи чрез въвеждане на предложеният Модел за работа на Групата за координиране на информационните операции, а чрез формирането на Център за информационни операции на въоръжените сили в кратко време биха се изградили нови способности за провеждане на информационни операции на национално ниво в целия им спектър от инструменти и техники.

III. ЗАКЛЮЧЕНИЕ, ОБЩИ ИЗВОДИ И ПРЕДЛОЖЕНИЯ.

Общи изводи

1. Информационната среда се формира посредством влиянието на множество дългосрочни и средносрочни фактори, имащи отношение към нейния характер и възможности за влияние, а краткосрочните фактори са водещи при определяне на подхода за въздействие на информационните операции при провеждането на съвместни операции. Същността на информационните операции се заключава в целенасоченото въздействие върху информацията и информационните потоци, в чието съдържание се използват огромен набор от инструменти и техники, имащи за цел да се постигне мощно въздействие върху волята и разбирането за ситуацията на целевата аудитория.

2. Целта на информационните операции по правило е да се спечели и поддържа информационно предимство пред противостоящите сили, посредством условия, при които гарантирано се постига и поддържа информационно превъзходство. Тези условия целят формиране на различни съотношения на отделните атрибути и характеристики на информацията, с отчитане специфичните изисквания на командването и целите в конкретната операция.

3. Групата за координиране на информационните операции е неразделна част от щаба на многонационалните съвместни оперативни сили и следва възприетия процес на планиране, с отчитане на редица специфични особености при планирането на информационните операции, което позволява ефективното интегриране на ефектите от информационната операция в интерес на мисията, целите и задачите на операцията на съвместни оперативни сили. В национални условия се забелязва известен вакуум в доктриналните постановки и липса на опит и традиции по отношение на планиране и провеждане на информационни операции. Основен проблем доскоро беше липсата на национална публикация, а за съжаление все още не разполагаме с налични структури и способности в областта на информационните операции.

4. Прегледът на наличните способности на въоръжените сили на Република България разкрива, че същите не са в състояние самостоятелно да провеждат информационни операции в целия спектър на възприетите инструменти и техники, а още по-трудно би било участието им в информационни операции в многонационална среда. Липсата на някои основополагащи стратегически доктринални документи на въоръжените сили на Република България в посочената област, като актуална визия за развитието на въоръжените сили, Информационна стратегия, Информационна политика и Доктрина за информационните

операции, не позволяват успешното своевременно изграждане и развитие на националните способности за провеждане или участие в информационни операции.

5. Усъвършенстването на съществуващите способности на въоръжените сили за участие в информационни операции в многонационална среда може да се осъществи чрез въвеждане на предложеният Модел за работа на Групата за координиране на информационните операции, а чрез формирането на Център за информационни операции на въоръжените сили в кратко време биха се изградили нови способности за провеждане на информационни операции на национално ниво в целия им спектър от инструменти и техники.

Предложения:

Като се отчита актуалността на тематиката свързана с използването на въоръжените сили в информационни операции в многонационална среда и с цел усъвършенстване на оперативните им способности е целесъобразно:

1. Да се разработи и приеме постоянно действаща Информационна стратегия, Информационна политика, а приетата Доктрина за информационните операции да се приведе в съответствие с възприетите в НАТО нормативни документи в областта на информационните операции.

2. Да се създаде Център за информационни операции, като постоянно действаща функционална структура, който да подпомага ръководството на страната и на въоръжените сили за участие или провеждане на информационни операции, в многонационална среда или в национален формат.

3. Тематиката по същността, съдържанието, основните техники и инструменти, както планирането и провеждането на информационните операции да бъдат включени в учебните програми на слушателите и специализантите от Военна академия „Г. С. Раковски“, като модул от дисциплината „Оперативно изкуство на многонационалните съвместни оперативни сили“, с което ще се гарантира придобиването на необходимите им знания и умения.

Научни и научно-приложни резултати

Научни резултати:

1. Обогатена е теорията на оперативното изкуство в областта на основите на информационните операции, като са изследвани факторите, влияещи на информационната среда и са разкрити условията за постигане и поддържане на информационно превъзходство при провеждане на многонационални съвместни операции.

Научно-приложни резултати:

1. Изведени са специфичните особености в работата на щабовете при планиране на информационните операции на оперативно ниво и са разкрити някои проблеми и недостатъци в наличните способности на въоръжените сили за участие в провеждане на информационни операции.

2. Обоснована е нуждата и е доказана приложимостта и ефективността на разработения „Модел за работа на групата за координиране на информационните операции“ в хода на тяхното планиране.

3. Предложени са конкретни насоки за концептуално развитие на способности на въоръжените сили за преодоляване на дефицита от способности, както и за организационно изграждане на нови такива чрез формиране на Център за информационни операции към Щаба на отбраната.

4. Доразвита е методологията за определяне на способностите с дефицит в частта й „Списък на необходимите способности за участие в мисии“. Определени са дефицитите от

способности в областта на информационните операции и са приоритизирани посредством методологията.

Заклучение

Борбата за информационно превъзходство е част от процеса на развитие на въоръжените сили и подготовката им за водене на следващите поколения война. Следва да се отбележи, че ефектите от тази борба са достатъчно незабележими за тези, срещу които се прилагат, а постигнатите резултати са твърде нетрайни. Тази борба е неотменна част от формиращото се глобално информационно пространство, в което се води противоборство за информационно господство. Борбата за доминиране в информационното пространство не е нова и непозната за военните специалисти, понеже от дълбока древност стремежът да се заблудят противостоящите сили и да се сломи волята им за успех, са били част от въоръжената борба.

Днес тази борба се е развила до отделен дял от военната наука, явяваща се основа за развитието на ново поколение война, включваща система от мерки предприемани, за да се наруши информационната сигурност на противостоящите сили. Това включва нарушаването на функционирането на държавното и военното ръководство на държавите, чрез ефективно информационно въздействие върху политическия елит, военното ръководството и общественото мнение при вземане на важни за страната решения. Въздействието може да бъде насочено и срещу информационната инфраструктура, представляваща комуникационни системи, навигационни системи, система за радио разпръскване и др.

Противопоставянето е толкова остро и постоянно, за да може да се определи като информационна война провеждана без използването на конвенционални военни сили, с цел нанасяне на материални и нематериални вреди, в повечето случаи като неправилни или неизгодни решения. Признаците за подобна война се заключават в целенасочена дейност срещу интересите на държавата, използването на информационни операции, като форма на въздействие и използването на информационни оръжия.

Провежданите информационни операции са основна форма на информационна война, като насочват ефектите си срещу управленския елит на противостоящите сили, за да се предотврати или разреши конфликт. Също така имат за цел намаляване на способностите на противника да провежда операции и да използва информация и информационни системи. Тези операции трудно могат да се определят като нападателни или отбранителни, поради характера на средата, в която се провеждат. Но те са факт, на който може да се противодейства с ответни информационни действия.

Развитието на способностите за водене на информационна война и в частност на информационни операции има повече от 30-годишна история, но не и в нашите въоръжени сили. Дефицитът от подобни способности е твърде осезаем, което не позволява на въоръжените ни сили равноправно да участват в информационни операции в многонационална среда. Преодоляването на този дефицит е възможно с предприемането на представените в дисертационния труд концептуални и организационни подходи, ефектът, от които може да има положителни последици не само за участието ни в информационни операции в многонационална среда, но и върху цялостното развитие на въоръжените ни сили и националната сигурност на страната.

IV. СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА:

1. Желев Ж., *Информацията и информационните операции в съвременната среда за сигурност*. Сборник доклади от научна конференция „Мениджмънт на сигурността и отбраната в променящата се среда за сигурност“. София: Военна академия „Г. С. Раковски“, 2013, с. 216 - 233.

2. Желев Ж., *Отговорности при планирането на информационните операции*. Сборник доклади от годишна научна конференция във Факултет „Артилерия, ПВО и КИС“ – гр. Шумен, 2013, под печат.

3. Желев Ж., *Планиране на информационните операции на оперативно ниво*. Сборник доклади от научна конференция „Военни технологии и системи 2013“ – Институт по отбрана – гр. София, 2013, под печат.